

BREEK UIT
JE BUBBEL

CULTUUR & NATUUR

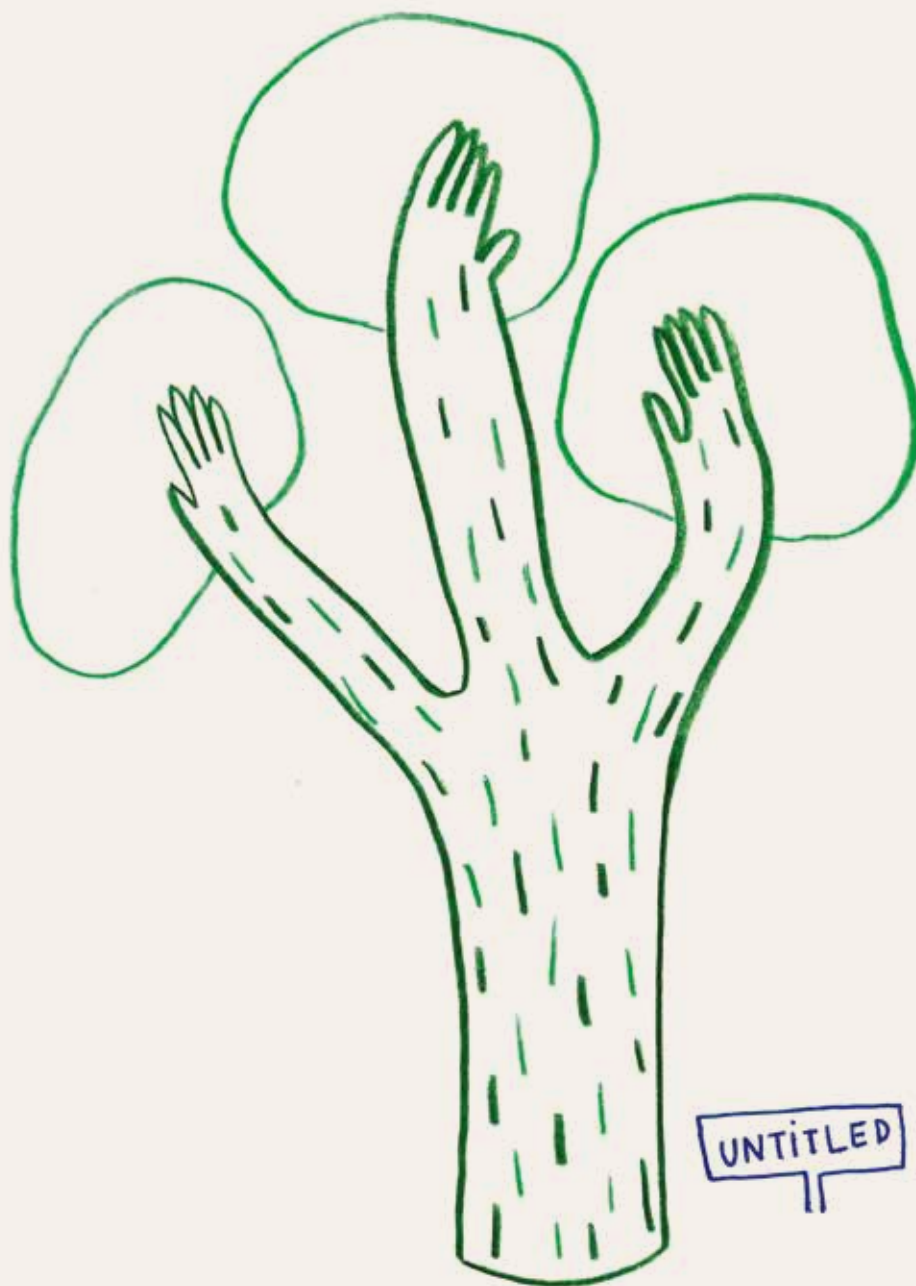


Hoe kunnen
cultuur en
natuur elkaar
(opnieuw)
ontmoeten?

VERLEG JE
GRENZEN

#CULTUURVERBINDT

VERRUIM JE BLIK



NATUUR ALS CULTUUR

Wat als de **NATUUR** infiltreert in jouw culturele werking?

WAT

gebeurt er als jij de ramen van je cultuur-
centrum opengooit? Wat als asfalt
verandert in zitbanken en planten?
Weg van the black box en de rode zetels.
Hoe laat je de natuur binnen in je atelier?
En waarom?

“De natuur is onmisbaar. Zonder kunnen we
niet leven”, zo start boswachter Gert zijn verhaal.

En we lijken het soms te vergeten, maar we zijn zelf
deel van die natuur. “Ik wil dat mensen de natuur weer
leren kennen en waarderen”, vervolgt Gert.

Maar hoe herstel je die band?

Wat als je bevers gaat spotten, samen met de
boswachter? Wat denk je van een concert op een
drijvend podium? Of, van levende kunstwerken
van kiemende zaden. Duurzame muziekfestivals.
Vegetarische maaltijden in de bar van het cultuur-
centrum. En een duurzaamheidsplan voor
jouw bibliotheek.

Laat je inspireren op de volgende
pagina's. Open je blik. Kijk kritisch
naar je eigen werking.

Is het voldoende als je één keertje een expo
over het klimaat organiseert? Wat vertelt de
natuur zelf over hoe jij met het leven, met je
team, met je publiek omgaat?

Ontmoet de activist, de klimaatklever,
de wandelaar, de ecologist, de pionier ...
En ook: de bomen, bloemen en planten.

Onze boodschap: verschuil je niet achter
je 'culturele' opdracht. Gooi je ramen open en
laat de natuur ontkiemen, groeien en bloeien. /

Het
team van
OP/TIL

INHOUD

DE ERVAREN \ BLIK	04	De natuur is een evenwaardige partner
PODCAST	08	Luistervinken bij Bolwerk in Kortrijk
DE CONCRETE \ BLIK	10	Bouwstof leidt tot nieuwe creaties, én connecties
DE BLIK \ IN DE SPIEGEL	14	Veldwerk: een ruraal plan B voor kunstenaars
DE ANDERE HELFT	18	Wander Rooze & Leidy Soto
FOTO	19	Dzia & Nils Iwens
DE ERVAREN \ BLIK	20	Die evolutie zien, motiveert!
DE VISIONAIRE \ BLIK	24	De blik van Nina Maat
DE CONCRETE \ BLIK	30	Bibliotheek Torhout experimenteert al bijna tien jaar met volkstuintjes
PODCAST	32	Luistervinken bij MUCE in Antwerpen
DE BLIK \ IN DE SPIEGEL	34	Bos-Grens verbindt bewoners en wandelaars met verhalen en kunst
DE ERVAREN \ BLIK	38	Laat oude patronen los en bekijk alles stap per stap
PODCAST	42	Luistervinken in Leuven en Diksmuide
DE ERVAREN \ BLIK	44	Laat je niet verlammen door de grootsheid van de klimaatcrisis
PODCAST	48	Luistervinken in het Rubenskasteel in Zemst
	52	Eén jaar cultuur & natuur
FOTO	56	Eveline Potters & Greet Nulens
FOTO	57	Bhumika Parekh & Vishal Auwerx
PODCAST	58	Luistervinken tussen de rivieren
	60	Veroorzaak mee OP/HEF
	62	Optillende ingrediënten
FOTO	65	Koi Persyn & Bart Tritsmans
	66	Hoe organiseer ik een evenement in de natuur?
	68	Stap mee in ons netwerk
	72	Contacteer OP/TIL



“De natuur is een **EVENWAARDIGE PARTNER**”



Gert Verbruggen werkt bijna 30 jaar bij het Agentschap Natuur en Bos, waarvan de laatste 10 jaar als boswachter in de regio Demerland en Zuiderkempem. Streven naar meer en betere bossen, natuur en groen is het uitgangspunt van de organisatie. Een doelstelling waar Gert volledig achterstaat.

“De natuur is onmisbaar. Zonder kunnen we niet leven. Daarom moeten we er goed voor zorgen en wil ik zo veel mogelijk mensen in contact brengen met onze fauna en flora. Als bestuurder van de vzw Culture in Nature doe ik dat door cultuur en natuurbeleving met elkaar te mengen. En ook in mijn job als boswachter zoek ik vaak naar linken met de kunstensector.”

Natuur als kunstbron

Gert is zelf geen kunstenaar, maar praat met evenveel vuur over nachtvlinders als over land art.

“Ik vind het ongelooflijk wat kunstenaars kunnen maken, door enkel het landschap en natuurlijke materialen te gebruiken. Denk maar aan de Deense kunstenaar Thomas Dambo, die overal ter wereld – en ook in provinciedomein De Schorre in Boom! – gigantische trollen tevoorschijn tovert uit lokaal resthout. Soms op bijna onbereikbare plekken, niet altijd

“Voor mij kan in principe alles,
maar de natuur mag nooit
het slachtoffer zijn van
wat je organiseert.”

Gert Verbruggen

standaard op een wandelpad. De verwondering die hij oproept, vind ik heel mooi. Daar probeer ik tijdens activiteiten ook naar op zoek te gaan.”

Maar niet alles hoeft zo groots te zijn.

“In natuuroase Chartreuzen-Bos in Holsbeek plaatsten we met het Agentschap Natuur en Bos op vijf plaatsen kunstwerken, gemaakt uit natuurelementen. Je kan erop zitten, liggen, er door wandelen en tot rust komen. Het idee voor de houten verwelkomingsboog aan de ingang haalde ik bij de Koreaanse kunstenaar Lee Jae Hyo, maar een lokale houtbewerker gaf hem vorm. Door op een duurzame manier te werken, met hout uit onze eigen bossen, wil ik laten zien dat er uit recuperatiemateriaal ook iets moois kan ontstaan.”

Zo krijgt een reuzenbatterij, die voor de heraanleg op de Duracell-rotonde in Aarschot stond, een nieuw leven.

“Een plaatselijke horecauitbater redde er eentje van de schroothoop. Samen met een lokale kunstenaar bouwen we die nu om tot een artistieke zomerverblijfplaats voor vleermuizen. Binnenkort krijgt The Bat-tery (Bat is Engels voor vleermuis red.) een plekje in het natuurgebied Meetshovenbos, een domein van Natuur en Bos.”

Cultuur als bindmiddel

Linken leggen. Mensen inspireren. Verbinden. Zo lokaal mogelijk werken. Dat vindt Gert heel belangrijk.

“Je hoeft niet ver te zoeken om talent te vinden. Tijdens Art & Roots in the Woods, de grootste activiteit die onze vzw Culture in Nature organiseert, exposeren allemaal lokale kunstenaars in het Meetshovenbos. Het doel is om iedereen uit het atelier te

halen. We willen dat ze hun creaties durven tonen aan het publiek. Dat ze alle drempelvrees overwinnen en elkaar ook leren kennen. Er is zo veel talent. Ik wil alle kunstenaars zelfvertrouwen geven, waardoor ze kunnen bloeien en groeien.”

Bij de start in 2021 hoopte de organisatie op 200 bezoekers, maar er kwamen meteen 3.000 mensen opdagen. De combinatie van een kunstmarkt met 70 standhouders, muziekoptredens en natuurworkshops voor kinderen sloeg meteen aan. Maar is de natuur wel bestand tegen zo veel drukte?

“Het Meetshovenbos in Aarschot is een stadsrandbos. Dat delen we voor het evenement op in verschillende zones. In de meest kwetsbare stukken doen we nooit iets, en ook van afval hebben we geen last. Dat ons publiek vooral uit families bestaat, helpt daarbij.”

Natuur als partner

“Weet je. Eigenlijk is het simpel. Voor mij kan in principe alles, maar de natuur mag nooit het slachtoffer zijn van wat je organiseert. Ze is een evenwaardige partner waar je rekening mee moet houden. Dus kijken we per locatie zorgvuldig naar de mogelijkheden. Neem nu het Jazzwood-festival dat in samenwerking met het Agentschap Natuur en Bos plaatsvindt in het Chartreuzenbos. Daar laten we maximaal 1.000 bezoekers toe. Het festival valt buiten het broedseizoen van de vogels. Parkeren doe je buiten het gebied en we beperken het transport in het bos tot een minimum. Vooraleer je op de locatie bent, moet je bovendien een kilometer wandelen. Het is heel bijzonder om hier 's avonds, in het donker, via het bos naar het festival te stappen.”

Cultuur als hefboom

Waar mogelijk koppelt Gert cultuur aan natuurbeleving. Zo kan je in de zomermaanden kamperen met de boswachter.

“Ik wil dat mensen de natuur weer leren kennen en waarderen. We gaan 's nachts bevers spotten, signalen van vleermuizen analyseren met een app en zetten bakken uit om nachtvlinders te vangen. 's Morgens kunnen de deelnemers selfies nemen met vlinders op hun gezicht. (lacht) De focus ligt hier op natuureducatie, maar ik koppel er altijd een culturele activiteit aan. Zo komt een lokale artiest 's avonds gitaar spelen of laat ik tijdens de donkere nachten (die zich richten tot kinderen van 5 tot 10 jaar) een poppentheater komen, waarin bijvoorbeeld de boswachter een rode draad in het verhaal speelt. Via cultuur leren ze zo ook meer over de natuur.”

Natuur als inspiratiebron

Om de interesse voor natuur nog meer aan te wakkeren bij het publiek, is Gert actief op Instagram onder de noemer [boswachter_gert](#).

“Op mijn pagina toon ik de natuur in vele facetten. Een weetje, een activiteit, een mooie vondst, een gedicht. Er is zo veel dat je kan laten zien. Via sociale media wil ik de rijkdom van de natuur delen en mensen inspireren.”

“Ik speel nu zelfs met het gekke idee om iets op TikTok uit te proberen, maar ik weet niet hoe dat precies werkt. Mijn kinderen lachen - om die reden - soms met mij, maar ik hou van nieuwe uitdagingen. Als ik het gevoel heb dat ik vastroest, ga ik op zoek naar een andere job. Maar met alles wat ik nu kan en mag doen, zal dat niet snel gebeuren. Regelmatig komt er een nieuw project op mijn pad. En zo heb ik het graag. Ik verveel me nooit.” /





Luistervinken bij **Bolwerk** in Kortrijk



Bolwerk is een culturele vrijhaven,
die inzet op creatie, ontmoeting,
verwondering en ecologie. Er is ruimte
voor een concert, een expo, voor theater
en het drankje nadien. Voor het kweken
van groenten of het schrijven van poëzie.

Ruben Benoit vertelt ons hoe ook
ecologie en duurzaamheid een vaste
plek krijgen in de werking.

Enkele
optillende
tips uit dit
gesprek ...

1

Bolwerk bouwde een
industrieterrein uit
tot een groene oase,
met een moestuin, een
ecologisch tiny house,
een groene gevel ...
Door het hergebruik
van materialen proberen
ze hun ecologische
voetafdruk zo klein
mogelijk te houden.

2

De interesse in
biodiversiteit zit in
het DNA van de vier
oprichters van Bolwerk
en heeft een vaste
plek in hun werking.
Ze experimenteren
en blijven pionieren
vanuit hun eigen
overtuiging.

3

Inspireer anderen door te tonen
hoe het kan en niet door te zeggen
hoe het moet. Dat doen ze bij
Bolwerk door het uitbouwen van
participatieve werkingen, partner-
schappen en door omliggende
bedrijven te betrekken.

Luister naar onze podcast

Hoe infiltreert
de natuur in
jouw culturele
werking?

Deze vraag is de rode draad doorheen
Luistervinken, een podcast van OP/TIL.
We nemen jou in vijf afleveringen mee langs
afvalarme events, duurzame relaties, groene
hoop, modderige verhalen en ecoactivisme.



Bouwstof

leidt tot nieuwe creaties, én connecties

Katrien Decoster,
projectbegeleider
van de Batterie,
en ontwerper
Ruth Boute
vertellen



Wat?

Neem een bestaande binnen- of buiten-ruimte. Zet alle mensen die daar gebruik van maken samen rond de tafel. Laat ze onder begeleiding van een ontwerper een nieuwe creatie bedenken die past binnen de ruimte, met herbruikbaar plastic als grondstof. En installeer die creatie op de locatie, zodat ze kan gebruikt worden door iedereen die er komt. Dat is kortweg wat Bouwstof is. Een project dat ecologie, experimentele techniek en design verenigt op vier besloten locaties en twee openbare pleinen in Roeselare en Brugge.

Bouwstof is ontstaan dankzij de Batterie, een organisatie die langdurige artistieke projecten voor kinderen, jongeren en volwassenen ontwikkelt in Vlaanderen en Brussel.

Katrien "We hebben een zwak voor kwetsbare doelgroepen. Denk maar aan jongeren in de bijzondere jeugdzorg, vluchtelingen, daklozen ... Door samen met hen hoogstaande artistieke creaties te maken, geven we hen een podium en applaus. Een warme boost voor hun zelfvertrouwen."

Idee

Katrien "Het idee om met plastic als grondstof te werken kwam van Sep Verboom van Livable Platform. Plastic is duurzaam. Het breekt niet af, maar wordt vaak niet duurzaam gebruikt. Daarom wilden wij, samen met de deelnemers, uit de grote afvalberg aan plastic artistieke creaties bedenken die kunnen blijven bestaan. En zo de mensen bewustmaken van de vele recyclagemogelijkheden van het materiaal."

"Wat er allemaal kon, ontdekten we door samen te experimenteren. Zo werd tijdens ons traject in daklozenopvang De Plekke onder meer duidelijk hoe je plastic kan plooien tot een luifel die lijkt op de vleugel van een libel. Het waren de deelnemers zelf die met dat idee kwamen. Dankzij hun creatie kunnen zij nu buiten roken zonder nat te worden."



Partners

Met Bouwstof bereikte de Batterie verschillende doelgroepen. Daklozenopvang De Plekke was één van de vier besloten plaatsen waar het project neerstreek. Maar ook het lokaal opvanginitiatief (LOI) voor asielzoekers in Roeselare, buurthuis de Oude Pastorie en De Schoor, een dagcentrum voor jongeren tot 18 jaar, in Brugge namen deel aan de eerste fase van het project. Later, in een tweede fase, kwamen ook twee publieke plaatsen in Brugge en Roeselare aan bod.

Om de mensen op de locaties te bereiken, werkte de Batterie onder meer samen met verschillende sociale partners, waaronder buurt- en straathoekwerkers.

Katrien “We maakten vooraf goede afspraken over hun rol in het proces. Zo zorgden zij vooral voor de toeleiding van de deelnemers, en motiveerden ze de mensen als het wat moeizamer liep. Dat werkte heel goed. Met alle partners hebben we de taken vooraf ook goed afgebakend. Door duidelijkheid te scheppen, voorkom je frustraties.”

Het hele creatieproces lag in handen van de deelnemers. Ontwerper Ruth Boute begeleidde de ateliers op het publieke pleintje aan de Sint-Baafstraat in Brugge.

Ruth “Ik polste naar hun noden en wensen en zorgde voor structuur in hun denken. Maar zij gingen zelf aan de slag. Van idee naar ontwerp gaan, bleek voor de deelnemers echter niet zo simpel. Dus stelde ik een vragenlijst op die hen deed reflecteren over de locatie, en toonde ik beelden en uiteenlopende constructie-technieken ter inspiratie. Zo ontstond er een dynamiek tussen (be)denkers en doeners.”

Grensverleggend

Bouwstof legde nieuwe verbindingen tussen de welzijns-, design- en recyclagesector. Daarnaast leerden verschillende doelgroepen meer over de recyclage van plastic.

Katrien “Of we mensen hebben kunnen sensibiliseren, weet ik niet. Maar de deelnemers weten nu wel dat elke plastic fles een nummer heeft, dat refereert aan de recyclagemogelijkheden. En die zijn groot! Ik wist niet dat je zo veel met plastic kan doen. Het is ook fijn dat we op elke locatie iets duurzaam konden achterlaten, wat mensen samenbrengt. Bouwstof heeft niet alleen geleid tot nieuwe creaties, maar ook tot andere connecties tussen mensen.” /

→ www.debatterie.be





Een ruraal plan B voor kunstenaars

VELDWERK



Kunstenplatform PLAN B start in 2021 met het project Veldwerk, een artistiek onderzoeksplatform. Het brengt beloftevolle kunstenaars of collectieven samen rond actuele vraagstukken in de rurale ruimte. PLAN B gaat op zoek naar kunstenaars die de blik naar buiten richten. En ook letterlijk ‘den buiten’ opzoeken. Na de eerste oproep dienen 147 kunstenaars een voorstel in. PLAN B selecteerde uiteindelijk 6 kunstenaars. Leontien Allemeersch, mede-coördinator bij PLAN B, vertelt hoe ze de selectie maakten.



Leontien “We hebben een hele lijst van parameters. Belangrijk is dat een kunstenaar ook echt vertrekt van dat rurale, en niet bijvoorbeeld een al bestaande theatervoorstelling plots in een serre gaat spelen. We zorgen er ook voor dat we een diverse selectie hebben, qua personen, qua media ... We kijken hoe het voorstel past binnen het oeuvre van de artiest bijvoorbeeld. En het moeten ook mensen zijn die durven openstaan voor andere blikken.”

Kunstenaar Joris De Rycke is zo iemand. Hij ging in op de tweede open oproep voor Veldwerk.

Joris “In mijn werk spelen de natuur, planten en andere organismen, een belangrijke rol. Daarom sprak de oproep mij aan, en ook omdat het veel met ‘buiten’ te maken had. Het zou zich niet afspelen in een gebouw in een stedelijke context.”

Kleinschalig én professioneel

En niet alleen dat trok aan. PLAN B ondersteunt de kunstenaars ook, op productioneel, financieel en communicatief vlak, zonder zelf te veel te sturen. Het is een platform, als een vrijplaats, een plan B, buiten de podia van de instituten.

Joris “Binnen PLAN B is er een goed evenwicht tussen professionalisme en kleinschaligheid. Het is zeker niet commercieel, en het wordt niet gestuurd door een interne of externe politiek. Er zit geen ‘agenda’ achter de keuze van de artiesten of de thema’s.”

Verbeelding in de rurale context, van festival naar platform

2015. Leontien, Jane en Jonathan zetten voor het eerst Kunstenfestival PLAN B op. In Bekegem, een dorp van 1000 inwoners, tussen Brugge en Oostende.

Leontien “Als je als jonge kunststudent wegtrekt uit je dorp om naar een kunstschool te gaan, dan is dat sowieso in een stad. Kunstproductie vindt dus al snel plaats in een stedelijke context.”

“Maar het dorp (Bekegem) heeft ons voor een groot stuk gemaakt. En we vroegen ons af hoe we iets konden teruggeven. Hoe kunnen we samen aan de slag met iets dat hier niet aanwezig is? We nodigden kunstenaars uit en brachten ze onder bij gastgezinnen. Samen gingen ze een creatief proces aan, van idee tot presentatie, tijdens het festival.”

Zo is Kunstenplatform PLAN B ontstaan en gegroeid tot wat het nu is. Het platform werkt met verbeelding in die rurale context.

Leontien “We zijn begonnen in Bekegem en gaan nu op zoek naar het rurale in heel Vlaanderen. En dan gaat het niet om het platteland, om ‘the countryside’. Daarvoor is er te veel beton op ‘den buiten’, bij ons. Wel om het niet-stedelijke.”

Weggegooide appels en unieke planten

Gooi jij wel eens een appel weg in een spoorwegberm of langs de baan? Wie weet groeit die nu in de boomgaard van Joris. In de Verbeke Foundation.

Joris “Ik verzamel appels, langs spoorwegen, autostrades of truckersparkings. Op plaatsen waar mensen een appel eten en het klokhuis in de berm gooien. Als er een zaadje ontkiemt en er een boom uitgroeit, dan is dat een heel andere appel. Ondertussen heb ik een boomgaard in de Verbeke Foundation, waar ik zoveel mogelijk van deze ‘gevonden appelrassen’ verzameld heb en verder kweek. Als een levend archief of een levende editie.”

“Voor Veldwerk II werk ik aan een natuurdocumentaire die heel specifiek gaat over planten. In elke natuurdocumentaire speelt wel een wolf, of een vos of op z’n minst een vogel de hoofdrol. Maar alles dat kleiner is dan 5 cm krijgt weinig aandacht.”

“Ik koos voor de niet-typische landschappen: mijnterrils, steen- en kleigroeves. Ik onderzoek de ecologie van die plekken, na of tijdens de industriële activiteit. Het zijn plekken waar je tussen de gesteentes nog overblijfselen



van planten en organismen van miljoenen jaren geleden vindt. En die gesteentes zijn verantwoordelijk voor wat er zal groeien. Het creëert kansen voor planten die normaal gezien niet voorkomen in die omgeving.”

Veldwerk doet kunstenaars uit hun bubbel breken

Veldwerk is ook een netwerk. Het brengt de geselecteerde kunstenaars verschillende keren per jaar samen, om uit te wisselen en elkaars werk te leren kennen.

Joris “Er is geen duidelijke overlap tussen de verschillende praktijken. Maar toch vonden we elkaar ergens. Elke maand hadden we een meeting, waarbij we onze denkprocessen uitwisselden, als lotgenoten.”

“Zo leerde ik Daems van Remoortere & Farrow kennen bijvoorbeeld, een collectief van architecten en kunstenaars. Ze werken rond zilte landschappen en zilte landbouw. Voor stad Antwerpen bracht ik het afgelopen jaar ook de Scheldeoeverers in kaart. Ik was bezig met die zilte ecosystemen en het was fijn om op dat moment te kunnen uitwisselen.”

Daarnaast nodigt Kunstenplatform PLAN B ook andere organisaties uit onder de noemer Areaal-netwerk.

Leontien “Areaal bestaat uit platform voor architectuur en ruimte AR-TUR, kunstplek voor co-creatie, ambacht en diversiteit Manoeuvre & laboratorium voor actuele transdisciplinaire kunst nadine, losvast kunstcollectief Seasonal Neighbours, praktijk voor zachte kracht en radicale verbeelding DEVET en het performatief-ruimtelijk collectief TAAT.”



“Als je in of rond de natuur werkt, steek je licht dan op bij organisaties die er elke dag mee bezig zijn. Werk samen.”

Joris De Rycke

“We komen drie keer per jaar samen. Het is belangrijk om ‘sparring partners’ te hebben, en het creëert doorstroomkansen voor onze kunstenaars. Je ondersteunt de ontwikkeling van een traject én brengt ze op een informele manier in contact met mogelijke partners. Zo hebben we aandacht voor duurzaamheid.”

Joris “Als je in of rond de natuur werkt, steek je licht dan op bij organisaties die er elke dag mee bezig zijn. Werk samen. Als je als kunstenaar werk wil maken dat op een of andere manier een toevoeging is voor biodiversiteit, is hun expertise heel welkom. Die kennis geeft ook inspiratie voor nieuwe denken en werkwijzen.”

“Er zijn veel dingen die vanzelfsprekend lijken, maar het niet zijn. Neem contact op met Natuurpunt, het Agentschap voor Natuur en Bos, of met INBO, het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek.”

Radicaal kiezen voor tijd

Tijdens de korte creatieperiode van het festival in Bekegem merkte PLAN B dat kunstenaars meer tijd nodig hebben om zich te verhouden tot hun omgeving, om onderzoek te doen. Met Veldwerk, dat focust op artistiek onderzoek zonder dat er per se iets geproduceerd moet worden, creëren ze daarvoor een kader.

Leontien “Daarom hebben we gekozen om het een jaar tot anderhalf jaar te laten duren. Omdat je dan echt iets kan doen. Wat je niet kan in een residentie van een week of twee. Het is een ander ritme. Organisaties gaan zelden zolang de relatie aan.”

PLAN B doet dit uit zorg en respect voor de kunstpraktijken. En voor de mensen waarmee ze samenwerken, zowel de kunstenaar als het publiek.

Joris “Gemeenten stellen wel eens de vraag om een participatief project op te zetten. Ze vragen je om met een bepaalde doelgroep te werken en dan iets te tonen, bijvoorbeeld in een vitrine. Voor een weekend, en dan is het afgelopen.”

“Het zou zijn fijn als je zes tot tien jaar op iets kan werken. Pas als je tijd krijgt, kan je écht procesmatig werken.”

De natuur als thema

Een platform als PLAN B heeft een zekere verantwoordelijkheid. Als je kiest voor bepaalde kunstenaars, betekent dat dat je hun waarden, hun verhalen onderschrijft.

Leontien “Als we moeten beslissen welke projecten we wel of niet zullen ondersteunen, dan stellen we ons de vraag: welk verhaal willen we met Veldwerk vertellen in relatie tot de bredere maatschappij? De ‘natuur’ als thema, is dan net heel belangrijk en urgent.”

“De luxe van de cultuursector is dat je met verbeelding kan werken en vrij spel hebt in de verbindingen die je aangaat. Je hebt geen verplichtingen, kan tegenkleur geven.”

Als je rond natuur werkt, dan raak je meteen ook aan andere thema's. Leontien geeft het voorbeeld van Die malle Jan, één van de projecten binnen Veldwerk I.

Leontien “Er wordt een boom verplaatst. Maar het gaat ook over erfgoed, over een heel sociaal en verbindend element. Er zijn meerdere thema's die bij elkaar komen.”

“De natuur verweeft zich ertussen, te pas en te onpas.”/

→ www.kunstenplatformplanb.be



**DE
ANDERE
HELFT**

Wander Rooze van Natuurpunt & **Leidy Soto** van FMDO



Ontdek meer
portretten
op Instagram
@cultuuroptil



Dzia, graffiti-artiest & **Nils Iwens** van natuurpark Rivierenland

Ontdek meer
portretten
op Instagram
@cultuuroptil



“Die evolutie zien, **MOTIVEERT**”

Marieke De Munck, beeldend kunstenaar en curator van Kunstencentrum VIERNULVIER, heeft een passie voor verbeelding. Als ze die kan inzetten om een betere wereld te scheppen, is er geen houden meer aan. Met de glimlach neemt ze ons mee naar de toekomst van Kunstencentrum VIERNULVIER, verpakt in een ‘actieplan duurzaamheid’.

NO

time to waste. Met die bekende slogan pakte Greenpeace begin jaren '90 uit om een einde te maken aan het verbranden van chemisch afval op zee. In 2021 was het de naam van het onlinefestival dat Kunstencentrum Voo?uit (vandaag VIERNULVIER, red.) organiseerde om haar eerste actieplan rond duurzaamheid de wereld in te sturen.

Tweedehands festival

Marieke De Munck is de drijvende kracht achter het duurzaamheidsplan.

“Ik vond het wel grappig dat ook de titel van het festival tweedehands zou zijn. Zo zat het duurzaamheidsaspect zelfs in de naam vervat. Het programma was heel divers, met onder meer een film, debat, literatuurprogramma, inspirerende sessies voor de cultuursector en een online kookworkshop.”

Op het dak prijkte op dat moment een publieke ppm-klok, naar een idee van schrijver-activist en Low Impact Man Steven Vromman. Die gaf aan hoe groot de concentratie van CO2 in de atmosfeer was, wat wordt uitgedrukt in ‘parts per million’ (ppm), deeltjes per miljoen. De klok toonde als een soort van tikkende tijdbom aan dat dringende ingrepen noodzakelijk zijn.

Stappen benoemen

De ppm-klok is intussen allang verdwenen, maar de plannen niet. In 2023 werd het derde actieplan voorgesteld. Dat bouwt steeds verder op het voorgaande. In het plan staan de acties voorop.

“Als iemand een idee heeft, wordt dat voorstel aan het plan toegevoegd als nieuwe actie. Zodra de uitvoering start, noteren we lopend. Is een actie gerealiseerd, dan komt er bereikt. Door dat concreet te benoemen, toon je: Kijk, dit hebben we gedaan! Je ziet visueel dat je stappen zet. Zo creëer je intern vechtlust en enthousiasme om door te gaan. Een simpele tip van Riet Van de Velde van de Universiteit Gent, maar eentje van grote waarde.”

Doe het niet alleen

Toen Marieke in 2016 in het kunstencentrum begon, bestond de groene Vooruit uit een vijftal mensen die goesting hadden om iets rond duurzaamheid te doen.

“Ik wilde het onderwerp echter meer in het beleid van de organisatie brengen, en dacht toen aan de introductie van een visienota en actieplan. Tijdsgebrek maakte dat het project op de lange baan terechtkwam. Maar toen was daar opeens corona, en tijd om te schrijven. Ik opende een Word-document, maakte een inhoudstafel op en ben begonnen. Achteraf bekeken was dat eigenlijk waanzin. Daarom geef ik de raad: zoek een freelancer die het project kan trekken of stel intern iemand vrij. Dat is veel realistischer.”

Marieke startte onder de groene VIERNULVIER, het Toekomstteam duurzaamheid op, bestaande uit een vertegenwoordiger van elk team. Om tot nog meer actie te komen, wil Marieke echter dat de coördinatoren vanaf volgend seizoen het Toekomstteam duurzaamheid vormen.

“Om veranderingen te kunnen doorvoeren, is het beter als je mensen met beslissingsrecht mee aan boord hebt. Dat betekent niet dat niemand anders ideeën mag geven. Maar als de coördinator niet overtuigd is, kan je als team weinig veranderen.”

Strategie van de geruisloosheid

Om tot acties te komen, haalt Marieke alles uit de kast. “Voor de opmaak van het eerste plan nodigde ik tijdens de eerste sessies enkele kunstenaars uit om ons een beetje te provoceren. Zo gooide Simon Allemeersch bijvoorbeeld enkele statements op tafel om mensen uit hun comfortzone te halen, te prikkelen en aan te moedigen om zaken anders te bekijken. Dat leidde tot nieuwe inzichten.”

“Ik herinner me nog zijn quote: We moeten vlees afschaffen binnen de organisatie en in het VIERNULVIER Café. We kunnen nog overwegen om één keer per jaar een groot vleesfestival te organiseren, waarbij we een koe ritueel slachten in het VIERNULVIER Café. Dat zorgde meteen voor een heftige discussie. De weerstand bleef daarna ook groot. Maar de strategie van de geruisloosheid zorgde voor een doorbraak.”

“Onze aanpak was simpel. We maakten onze dagschotels vegetarisch en vaak veganistisch, maar de klassieke spaghetti en vol-au-vent bleven ook op de kaart staan. Maar door die lekkere vegetarische of veganistische gerechten als dagschotel te promoten, hebben we steeds meer mensen verleid om hiervoor

te kiezen. Intussen is onze artiesten- en personeels catering zelfs volledig vegetarisch. En het straffe is: niemand heeft daar nog om gepiept. Door een lekker alternatief te voorzien en er niet teveel de aandacht op te vestigen, krijgen mensen niet het gevoel dat hen iets wordt afgepakt. Er wordt hen trouwens ook niks afgepakt. Er komt gewoon iets anders in de plaats dat veel duurzamer is.”

Minder vliegen, meer samenwerken

In de actieplannen ligt de focus op ecologie en klimaat. Mobiliteit neemt daar een belangrijke plaats in.

“In het verleden vlogen programmatoren soms voor een weekend naar Berlijn of Avignon voor een prospectie. Nu wordt er veel meer gewerkt met mensen die ter plaatse voor ons prospecteren. We programmeren nu op hun advies. We zetten samenwerkingen op met andere kunstenaars en cultuurhuizen en kijken of we langere tournees kunnen uitbouwen. Als ik over een contract onderhandel, staat daar ook in om bij voorkeur met de trein te komen. Ik vind het schoon om te zien hoe ook oudere programmatoren hierin een switch hebben gemaakt.”



“Het is ongelooflijk hoeveel data wij verbruiken.”

Marieke De Munck

Digitale voetafdruk verkleinen

In oktober 2022 ging Marieke naar een Europese conferentie over duurzaamheid, gericht op de culturele sector. Vooral de workshop over digitale duurzaamheid bleef hangen.

“Wij zeggen altijd: We doen niks meer op papier, we doen het online, omdat we ervan uitgaan dat dat beter is voor het milieu, maar dat is bullshit. Het is ongelooflijk hoeveel data wij online verbruiken. Data die moeten worden opgeslagen en die CO2 uitstoten. De video-meetings die we sinds corona vaak opzetten, zijn niet zo ecologisch verantwoord als we denken.”

Welke tips kan je meegeven om onze digitale voetafdruk te verkleinen?

“Zet de video af tijdens een Zoom-meeting. Beperk het aantal e-mails dat je verstuurt en verzend geen mails met enkel oké of dankjewel. Voeg zo weinig mogelijk bijlagen toe aan je mail. Bewaar geen foto's in de cloud, maar haal

ze van je gsm en bewaar ze op externe schijven. Ga weg van alle grote socialemediabedrijven, en kies voor ethisch verantwoorde platforms. Toen ik dat laatste aanhaalde als nieuw idee voor ons actieplan van 2023 werd dat door sommigen gezien als collectieve zelfmoord. Niemand zou de weg naar ons huis nog vinden. Dus zal je er in het actieplan van 2023 niets over lezen. Maar het item blijft wel op mijn agenda staan voor 2024. Ik wil dat thema graag bespreekbaar houden.”

De economie herdenken

Wat Marieke ook belangrijk vindt, is sociale duurzaamheid.

“In het herdenken van onze economie zit voor mij de grootste uitdaging. Hoe gaan we het allemaal volhouden in deze tijden van crisis? Zo swingt het aantal burn-outs en depressies de pan uit. Maar ik heb het niet alleen over onze jobs. Ik heb het ook over: Hoe houden wij het als samenleving vol? Hoe kunnen we zorgen voor een tegengewicht tegen de polarisering? Dat zijn zaken waar we ook mee bezig moeten zijn.”

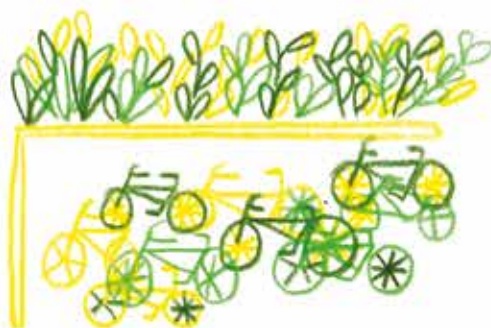
Kies zelf de ticketprijs

VIERNULVIER wil zo veel mogelijk mensen bereiken. Sinds september 2022 experimenteren ze met het Pay-what-you-can-systeem voor theater- en dansvoorstellingen. Daarbij kan het publiek zelf kiezen hoeveel ze betalen voor een voorstelling. Er is een standaardprijs, en een prijs die hoger en lager is. Wie zich een hogere ticketprijs kan veroorloven, zorgt er dus voor dat mensen die het niet zo breed hebben, minder hoeven te betalen. Het is te vroeg voor uitgebreide conclusies, maar VIERNULVIER stelt in het jaarverslag van 2022 dat – afhankelijk van de voorstelling – tussen de 25% en 34% van de kopers voor het hoogste tarief kiest. Doordat ze alle kortingen schrapt – behalve het UiTPAS-kansentarief – heeft het Pay-what-you-can-systeem geen impact op hun ticketinkomsten. In 2023 blijven ze dit onderzoeken en breiden ze het systeem ook uit naar (een deel van) hun concertaanbod.

“We blijven verduurzamen op uiteenlopende vlakken. Dat mensen regelmatig in hun pen kruipen om ons te laten weten dat ze dat appreciëren, is fijn. Wij zijn een vuurtoren die veel mensen zien. We blijven verhalen vertellen, op de verbeelding werken en willen iedereen blijven inspireren om ethische en duurzame keuzes te maken.” /

→ www.viernulvier.gent





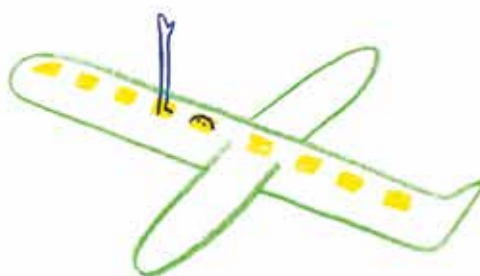
PUBLIEKE RUIMTE TERUGGEVEN



ETEN & DRINKEN



ZONNEPANELEN



BEPERKT VLIEGEN



MOBILITEIT

Een duurzame cultuursector?

Hoe ziet de toekomst van de cultuursector er volgens jou uit? OP/TIL vroeg me een visie uit te schrijven over waar natuur en cultuur elkaar ontmoeten. Een niet te onderschatten opdracht. Een logische vraag aan iemand die vooral in de ‘milieusector’ werkt. Een gekke vraag voor ‘een vreemde eend’ in de cultuursector. Ik proefde slechts even van een deeltje van de culturele scene in Vlaanderen. Dit door zelf een pop-upmuseum over circulaire economie op te richten.



oe kan de cultuursector de natuur integreren in zijn werking? Ik probeer vanuit mijn ervaringen, enkele aanbevelingen te doen.

Disclaimer: ik ga geen tips & tricks geven voor het aanpassen van je programmatie en publiekswerking. Want net zoals het landbouwsysteem, het economisch systeem en onze relatie met de natuur, is ook de cultuursector toe aan een serieuze update. Een paar lieflijke acties zullen het verschil niet maken. We beginnen beter bij het begin.

Natuur en cultuur zijn 1 geheel

Antropocentrisch wereldbeeld

De natuur is rijk aan biodiversiteit: geen enkel ecosysteem bestaat uit slechts 1 soort. In het water, op het land en in de lucht zien we hoe verschillende organismen van elkaar afhankelijk zijn. Het belang ervan wordt in het Westen alsmaar duidelijker. Niet de corona- of de klimaatcrisis, maar de biodiversiteitscrisis zal de grootste uitdaging zijn omdat we er zo afhankelijk van zijn. Die afhankelijkheid botst met ons antropocentrisch wereldbeeld, waarbinnen we verwachten dat alles ons ter beschikking staat.

Dat wereldbeeld heeft ons serieus in de problemen gebracht. Volgens het Global Footprint Network heeft de Belg meer dan 4 aardbollen nodig om in zijn behoeftes te voorzien. Dit in tegenstelling tot groeperingen die beter in harmonie leven met de natuur. Iemand uit Nieuw-Guinea komt bijvoorbeeld toe met 1 aardbol. Zoiets kan je niet alleen afleiden uit emissies of materialenvoetafdruk per persoon. Maar ook uit taal.

Taal en wereldbeeld

Sommige culturen hebben meerdere woorden voor eenzelfde begrip omdat het van belang is voor hun manier van leven. De Schotten hebben bijvoorbeeld een uitgebreide woordenschat voor sneeuw. Terwijl andere culturen juist geen woord hebben voor de natuur, omdat ze het niet als iets apart zien. Dat illustreert ook de discussie rond het woord *spirit animal*, zogezegd afgeleid van de cultuur van de oorspronkelijke inheemse bevolking op het Amerikaanse continent. De inheemse bevolking gebruikt het woord niet, maar ze hebben wel een sterke connectie met de natuur. Het woord *spirit animal* is een Westerse uitdrukking, die kapitalisme in de hand werkt door te verschijnen in producten en liedjes.

Afkijken van de natuur

Het Westen had beter afgekeken hoe die relaties tussen mens en natuur vorm krijgen en elkaar in stand houden. Want enkel wanneer de natuur ruimte krijgt, kunnen we haar vruchten blijven plukken.

In België zou de cultuursector ook in al haar diversiteit moeten kunnen bloeien. Wat nu niet het geval is. Slechts een paar grote instellingen of cultuurstromen worden als relevant gezien. Jonge kunstenaars, alternatieve kunstvormen of kleinschalige projecten krijgen niet de kans volop te bloeien. Door juist diversiteit naar waarde te schatten, ontstaat er ruimte om ‘duurzaam handelen’ en thema’s als ‘natuurbeleving’ in de algemene werking te integreren. Niet als sporadische activiteit om de relevantie van een organisatie

te legitimeren. Net zoals in bosbeheer kan het interessant zijn om in een dichtbegroeid bos een aantal bomen weg te halen. Zodat er ruimte is om het zonlicht te laten stralen op de bodemlaag, opdat ook jonge scheuten de kans krijgen zich te ontwikkelen. Hassan Al-Hilou, die zich focust op jongerenontwikkeling, opperde een interessant idee. In plaats van grote instellingen geld te geven, gaat het geld rechtstreeks naar de jongeren zelf. Zij kiezen hoe zij zich ermee ontwikkelen. Dit soort ideeën zouden ook welkom zijn in de cultuursector.

Een culturele instelling is van en voor burgers

Vandaag, niet morgen

Dat er al verschillende grapjes circuleren op sociale media, over musea die staan te popelen om tentoonstellingen over klimaatactivisme te organiseren, zegt genoeg. De realiteit dat dat pas over enkele jaren kan, wegens drukke agenda's, is pijnlijk. Jonge kunstenaars en activisten, die er nu mee bezig zijn, niet betrekken, doet zeer (ze moeten zich al vastkleven aan een kunstwerk). Nog erger zijn instellingen die sporadisch ingaan op externe events. Ze werken samen met klimaatgroeperingen, uit angst voor een kleeftpartij. Maar ze gaan geen duurzame relaties aan met andere kleinere cultuur- en duurzame initiatieven.

Sta open voor dialoog

Het wijst op weinig flexibiliteit en ruimte om als instelling visie te vormen en de algemene doelstellingen na te streven, om effectief van en voor het publiek te zijn. Wat bedoel ik hiermee? Ten eerste dat je zou denken dat aangezien we via belastingen allemaal bijdragen aan de cultuursector, de cultuursector ook voor iedereen open staat. In mijn queeste om via cultuur mensen te sensibiliseren over onze natuur, heb ik verschillende culturele instellingen gecontacteerd met de open vraag om eens samen te zitten, om te zien hoe we konden samenwerken. Hierbij stuitte ik op 'wij moeten eerst vragen aan de overheid of we wel in dialoog met jou mogen', tot 'er is geen ruimte meer voor jouw project in deze stad', of gewoon geen reactie.

Dit laatste was eigenlijk dan nog het meest sympathiek. Ik denk dat de angst rondom financiële middelen hier snel de kop opsteekt. Ten tweede mag de cultuursector dus meer open staan voor dialoog. Als je in dialoog gaat, kan je ook zien hoe je op andere manieren kan samenwerken door het verlenen van materiaal, ruimtes ... Het zoeken naar synergieën kan een leuke en creatieve zoektocht zijn.



Een expo over het klimaat is niet de oplossing

“Net zoals in bosbeheer kan het interessant zijn om in een dichtbegroeid bos een aantal bomen weg te halen. Zodat ook jonge scheuten de kans krijgen zich te ontwikkelen.”

Nina Maat



Natuur floreert bij voldoende ruimte en de juiste hoeveelheid voedingsstoffen

In plaats van in te zetten op een sporadische natuuractiviteit moet heel de werking duurzaam zijn. Zodat alle actoren kunnen meewerken met voldoening. Dat begint ten eerste in hoe je met personeel omgaat (of hoe juist niet zoals recentelijk duidelijk werd in het Museum van Schone Kunsten van Brussel). Een culturele plek zou een diverse en inclusieve plek moeten zijn, waar iedereen ruimte krijgt om creatief aan de slag te gaan en bureaucratie geen vertraging op de werking heeft.

Ten tweede moet de werking van een organisatie zo gebeuren dat creatievelingen terug zin krijgen samen te werken, dat ze weten waar ze aan toe zijn indien dit het geval is, zodat ze eigenaarschap hebben over hun eigen werking. Vaak zijn er slechte afspraken die leiden tot misnoegdheid.

Ten derde is het contact met het publiek van belang. Weet wie je als organisatie wil bereiken en al bereikt. Voor een nichekunstenaar is dit anders dan voor een grote instelling.

Tenslotte, is de relatie met de omgeving ook van belang. Hier hoeft je het warm water niet uit te vinden. Vraag je af hoe energie-efficiënt je gebouw is. Heb je al nagedacht over een beleid rond het transport van je werknemers? En bekijk ook met welk materiaal je aan de slag gaat.

Cultuur floreert ook bij voldoende kruisbestuiving Echt en oprecht

Duurzaam werken, betekent ook ‘waarachtig’, ‘echt en oprecht’ ergens werk van maken. Niet omdat het hip of trendy is, of omdat het goed staat ... En als je dat doet, dan leg je vanzelf linken met andere sectoren of domeinen. Net zoals in de natuur zorgt kruisbestuiving voor een regeneratief systeem. Waar de financiële wereld zich baseert op cijfers, heeft cultuur de luxe een keuze te maken uit verschillende maatschappelijke vraagstukken. En daar de dialoog over milieu- en klimaatkwesties vaak doorgetrokken kan worden naar ongelijkheid, kapitalisme en liberalisme, zijn er opties genoeg.

Hou jezelf een spiegel voor

Een schoolvoorbeeld is het werk van Andy Warhol. Op het eerste gezicht is er geen link met natuur. Maar door de consumptiemaatschappij via kleurrijke beelden op ons netvlies te drukken, zet het de toeschouwer aan tot nadenken over onze manier van leven. Fauna en flora afbeelden is dus niet altijd nodig. Daar is de recent uitgekomen Avatar-film een voorbeeld van. De film verbeeldt de connectie tussen mens en natuur zo mooi, dat een kennis besloot veganist te worden. Ik vraag me af hoeveel dierentuinen dat effect al hebben gehad.

Ook Jane Goodall, die minister Ben Weyts vraagt dolfinaria te sluiten, is deel van de dialoog. Bijdragen aan waardering voor de natuur, kan op verschillende manieren. En dat is de sterkte van de culturele sector.

Voorkom een art drain

Dat er nood is aan dialoog, wordt steeds duidelijker. Subsidies voor cultuur vallen weg, politici minimaliseren het werk van creatievelingen of leggen de lat zo hoog dat enkel (dode) kunstenaars die in grote musea hangen de referentie zijn. Frappant, aangezien de covid-crisis heeft aangetoond hoe belangrijk cultuur voor ons allemaal is.

Nochtans wijst de basismissie op het departement cultuur wel de juiste richting op. Namelijk het stimuleren van culturele en sociale ruimtes die op verschillende manieren in dialoog en interactie gaan, op lange termijn.

Toch is er nood aan het heronderstepen van het belang van de cultuursector in al zijn vormen. Pas van zodra dat er is, kan gekeken worden hoe haar beter te ondersteunen zodat ze haar ruimte volwaardig kan innemen. Zo niet, riskeren we een brain drain. Dit kan al opgemerkt worden door bijvoorbeeld kunstenaars die van Antwerpen naar Gent trekken om hun projecten leven te geven.

Zeg 'neen' tegen gratis werk

De tijd dat je als organisatie mag denken dat het bieden van een podium evenwaardig is aan geld, is voorbij. Niet alleen omwille van de economische realiteit waarin we leven. Iedereen moet gewoon de facturen kunnen betalen. Ook omdat grote of bepaalde instellingen niet meer zo gekend zijn bij bepaalde mensen. Onder andere door sociale media is cultuur sneller gedifferentieerd.

Er is nu niet enkel een bibliotheek, een cinema, een theater en een museum. Burgers

beginnen zichzelf te groeperen los van deze instellingen. Waar de één fan is van een nationaal museum, zijn nichedesigners of sociale media met verschillende influencers het toppunt voor de ander. Mijn droom om een eigen museum op te zetten, betekent niet dat ik gratis voor andere musea wil werken. De droom is ontstaan uit reactie op de werking van musea waar ik vaak zaken mis. De enige instituten waar ik nu bijvoorbeeld gratis voor zou werken zijn Beyoncé en Missy Elliot en ga zo maar door. Terwijl dat voor een ander evengoed een stripmuseum of teken-academie kan zijn.

Is er een gebrek aan budget? Dat komt vaak voor. Communiceer hier dan over en bekijk hoe je elkaar kan helpen, zodat de samenwerking voor iedereen aangenaam is. De grens tussen hoe en welke creativiteit verloond wordt, en welke niet, is dun. Wees dus transparant in je communicatie.

Klim uit je ivoren toren en ga in dialoog

Niet alleen geld speelt mee, ook het leven in een bubbel is een hindernis voor een duurzame cultuursector. Zo zitten grote cultuurhuizen vaak in een ivoren toren en kijken ze pas uit het raam nadat ze op sociale media wit worden gemaakt (KMSKA). Evengoed claimen jonge initiatieven een divers publiek te bereiken, terwijl er vaak gecaterd wordt voor eigen publiek. Het gemeenschappelijke tussen deze actoren is dat het ons-kent-onsprincipe geen angst heeft de kop op te steken. Zo af en toe verder kijken dan de neus lang is, kan helpen de eigen werking een kritische spiegel voor te houden.

Ga de dialoog over 'cultuur over alles en voor iedereen' aan. Moet alle kunst inclusief, educatief zijn én een connectie met de natuur bevatten? Hoe meet je de waarde, via aantal bezoekers, verkochte werken of economische impact? Deze vragen kunnen een kader vormen voor een nieuwe generatie.

Geen one-size-fits-all-oplossing

Samenvattend ligt de oplossing dus niet in af en toe een activiteit rond milieu of klimaat te doen. Door het debat aan te gaan rond bovenstaande puntjes zou er een beter kader moeten komen. Zodat alle actoren beter weten waar ze aan toe zijn. Cultuur kan pas zegevieren als ze in haar biodiversiteit kan floreren. Hierbij is het belangrijk respect en transparantie na te streven met voldoende communicatie. /

Nina Maat

Vanuit haar geloof om de transitie naar een duurzame planeet te versnellen, richt Nina Maat zich op het opschalen van de circulaire economie. Dit doet ze door culturele bruggen te bouwen. MUCE, het eerste pop-upmuseum over circulaire economie is hier een voorbeeld van.





Bibliotheek Torhout

experimenteert al bijna tien jaar met volkstuintjes

**Greta
Naert**
van de
bibliotheek
van Torhout
vertelt

Wat?

Vlaanderen is één van de dichtstbevolkte gebieden in Europa. Tussen al het beton stoot je hier en daar toch nog op braakliggende terreinen waar al jaren niets mee gebeurt. Dat was ook het geval in Torhout, achter de plaatselijke bibliotheek. De stad opende er in 2015 de BibVolkstuin.

Greta "Tussen onze bibliotheek en het Ravenhofpark had je heel lang een groene, braakliggende zone. In 2006 besloten we om daar een leestuin van te maken. We zorgden voor zitbanken, en op mooie dagen kwamen mensen daar een krant, boek of tijdschrift lezen. We zagen dat bezoekers vooral aan één kant van de tuin gingen zitten, het dichtst bij de bibliotheek. De groendienst van de stad gaf ook aan dat het onderhoud van de leestuin veel werk was."

Tijd om daar iets aan te veranderen. En dus diende de bibliotheek van Torhout in september 2014 een aanvraag in bij de Vlaamse Landmaatschappij. Met succes, want voor de realisatie van de BibVolkstuin kreeg de bibliotheek een subsidie van 11.000 euro.

Idee

Greta "Eén van de leden van onze adviesraad was in 2013 naar een studiedag rond innovatie geweest. Zij kwam met het idee om in de leestuin ook een plek te reserveren voor volkstuintjes. De schepenen van Cultuur en Leefmilieu, de milieumambtenaar, de bibliothecaris ... waren meteen te vinden voor het voorstel. Ik denk dat we de enige bibliotheek in Vlaanderen zijn waar mensen ook kunnen tuinieren."

Het project past ook perfect bij de ambitie van de bibliotheek om nog veel meer een open huis te zijn. De tijd dat je hier alleen naartoe kon om een boek of een dvd te ontlenden? Die is allang voorbij.

Greta "Tegenwoordig zijn wij veel sterker verankerd in het maatschappelijke leven dan pakweg 10 jaar geleden. We hebben onze deuren echt open gegooit. Iedereen is hier welkom, of je nu lid bent of niet. Uiteraard ligt de focus nog altijd op lezen en boeken. Maar we doen ook zoveel meer. Deze bibliotheek is uitgegroeid tot een plek waar je ook een inspirerende lezing kan bijwonen of je kind huiswerkbegeleiding kan laten volgen. Kennisuitwisseling en ontmoeting staan bij ons echt centraal."



Partners

Dat dit project zich niet alleen richt op Torhoutenaren met groene vingers, was al van bij de start een uitgemaakte zaak. De bibliotheek wil met de BibVolkstuin een zo divers mogelijk publiek bereiken: een mix tussen jong en oud, ervaren en minder ervaren, kansrijk en kansarm, mobiel en minder mobiel. En dat zie je ook terug wanneer je kijkt naar de partners die bij de BibVolkstuin betrokken zijn.

Greta "Een eerste, evidente partner was de milieudienst van onze eigen gemeente. Maar al snel zagen we in dat het een logische, volgende stap zou zijn om ook sociale organisaties te betrekken. Intussen werken we samen met het Sociaal Huis, Huize Tordale en Hart Boven Hard. Ook met de scholen hebben we intussen de handen in elkaar geslagen. Zo komen de leerlingen van het vierde leerjaar elk jaar langs in de tuintjes op World Fair Trade Day, om bij te leren over voeding en landbouw."

En dan zijn er nog de mensen van TuinHier, de Vlaamse vereniging voor Tuinliefhebbers, die de leden van de BibVolkstuin bijstaan met raad en daad.

Greta "Dat was echt nodig, want we kregen ineens wel heel veel moestuinvragen. Als bibliotheekmedewerker zijn we van veel markten thuis. Maar daarom weten we nog niet hoe je pakweg de tomatenziekte best aanpakt (lacht). Bij de start van het project kon je daarom elke woensdagvoormiddag in onze leeszaal op 'consultatie' gaan bij iemand van

TuinHier. Dat was ideaal om de mensen op weg te zetten. Ook op onze jaarlijkse start- en slotvergaderingen zijn ze van de partij."

Grensverleggend

De formule van de BibVolkstuin is relatief simpel: elk jaar betaal je als lid 15 euro. In ruil daarvoor krijg je een perceel van 25 vierkante meter ter beschikking, waar je naar hartelust kan zaaien, wieden en oogsten. Er is ook een tuinhuis voorzien om spullen op te bergen, net als een waterreservoir en een compostbak.

Greta "Van de mensen van het containerpark kregen we ook oude recyclagebakken cadeau. Die hebben we verhoogd, zodat ze ook toegankelijk zijn voor mensen die bijvoorbeeld in een rolstoel zitten. Al van bij de start van het project zijn die bakken een schot in de roos. Zo is er bijvoorbeeld een jongen die blind is, die hier elke week trouw komt tuinieren, samen met zijn begeleidster."

De volkstuintjes lokken veel bezoekers naar buiten. Maar ook omgekeerd is er zeker sprake van kruisbestuiving.

Greta "Vroeger kochten we onze boeken over tuinieren en duurzaamheid eerder op basis van buikgevoel of een mooie cover. Nu kunnen we een potentiële aankoop rechtstreeks aftoetsen bij onze tuiniers. Intussen kan ik wel zeggen dat we op dat vlak echt een uitgebreid aanbod hebben. We zetten die collectie ook regelmatig in de kijker. Zo krijgen andere bezoekers hopelijk ook het moestuinvirus te pakken." /

Luistervinken bij **MUCE** in Antwerpen



N I N A

Als studente milieuwetenschappen wilde **Nina Maat** mensen op een aantrekkelijke manier laten kennismaken met circulaire economie. Ze zette hippe kledingruilacties op, samen met ModeMuseum Antwerpen en stampte zelf een heus pop-upmuseum rond circulaire economie uit de grond.

Dat doet ze onder haar vzw **MUCE**, wat staat voor Muses United for Circular. Nina Maat vertelt ons wat de cultuursector kan leren van de natuur.

Enkele
optillende
tips uit dit
gesprek ...



1

De natuur is divers,
die diversiteit moeten
we vertalen binnen onze
culturele organisaties.
Herbekijk en update je
eigen werking.

2

Er gaat in Vlaanderen
veel aandacht naar
grote huizen, en er
zijn weinig subsidies
voor veel kleine
organisaties. Werk
als grote instelling
samen met die
kleintjes.

3

Je moet als organisatie weten
waar je voor staat. Zorg eerst voor
een sterke interne werking. Op die
manier breng je een authentiek
verhaal en kan je duurzame
samenwerkingen opzetten.

Hoe infiltreert
de natuur in
jouw culturele
werking?

Deze vraag is de rode draad doorheen
Luistervinken, een podcast van OP/TIL.
We nemen jou in vijf afleveringen mee langs
afvalarme events, duurzame relaties, groene
hoop, modderige verhalen en ecoactivisme.

Luister naar onze podcast



Bos-Grens

verbindt bewoners en wandelaars met verhalen en kunst

“De grens zit in mij”, fluistert iemand meermaals en bezwerend in mijn koptelefoon. Ik stap mee op een klankwandeling, samen met Tamara, Lars en Kris. Door de soundscapes en landschapskunst onderweg komen de verhalen nog directer binnen. De wandeling start aan Klingspoor en zigzagt over de grens tussen het Waasland en Zeeuws-Vlaanderen, langs de grensdorpen Sint-Gillis-Waas (BE), Kapellebrug (NL), de Waterwinbossen Clinge (NL) en het Stropersbos (BE). Onderweg kun je tot rust komen aan ‘grensbanken’.



HET

project Bos-Grens is het eerste initiatief samen van het kunstencollectief HRINS. (Zeeuws voor ‘grens’). Bos-Grens verbindt verschillende thema’s en domeinen: natuurbehoud, landschapskunst, verhalen, muziek... HRINS ging in dialoog met grensbewoners uit Oost-Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen. Hoe beleven zij het grensgevoel?

Tamara “Dat grensgevoel is iets universeels. Op de grens wonen, dat is langs de rafelrandjes van de maatschappij leven, zoals iemand het mooi formuleerde in het project. Het is ver weg van de gevestigde waarden, dat voel je ook wel als je hier woont. Maar wat is dat dan, dat grensgevoel?”

Een duik in het grensgevoel

Lars “Het stukje bos dat we doorkruisen bij de wandeling is verbonden aan heel wat smokkelverhalen. Met onze ‘Muziekvereniging De Clingse Bossen’, hadden Jan D’Hooghe en ikzelf het idee om iets te doen met thema smokkelen. Wij wonen elk aan één kant van de Belgisch-Nederlandse grens, gescheiden door de Clingse Bossen. We stootten op een archief van smokkelverhalen op de grens. We wilden daar muziek onder schrijven, onder die verhalen. Maar na een optreden van onze muziekvereniging, zijn we ook gaan praten en uitwisselen met Tamara en Kris. Zo is het idee van de klankwandeling ontstaan. Het grappige is dat we uiteindelijk ver weg zijn gebleven van de smokkelverhalen, al is het thema er wel ingeslopen, in de uiteindelijke wandeling.”

Tamara “Wij schrokken van de onbekendheid aan beide zijden van de grens. Er gebeuren heel leuke dingen op het vlak van cultuur in Vlaanderen en Nederland, maar we hebben weinig tot niets met elkaar van doen. Tegelijk hebben we veel warmte voor elkaar, en een groot respect. Er zijn verschillen en gelijkenissen: aan beide zijden van de grens wonen durvers en lefgozers. Het bos is wel iets dat we delen, een soort niemandsland. Daar vinden we elkaar.”

Kris “We kozen ervoor om te vertrekken vanuit de identiteit die bij mensen nu leeft. Er zijn veel erfgoedorganisaties bezig met het thema smokkelen. We vonden het net interessant om een tijdgebonden document met persoonlijke verhalen te maken. Het zijn kleine verhalen als kapstok voor de wandeling. Dat biedt herkenbaarheid voor een groter publiek.”

Gelaagd project

Binnen het project brengen de drie initiatiefnemers hun verschillende expertises samen. Lars Senders werkt met zijn organisatie Oorruiz vzw, rond sound-design, performance, theater en klankkunst. Binnen het HRINS-collectief heeft Oorruiz de muziek ontwikkeld voor bij de klankwandeling. Kris Drieghe is architect, van traditionele architectuur, maar evengoed van installaties in de openbare ruimte. Zo is hij bijvoorbeeld curator in Sint-Niklaas om een participatietraject rond de spoorweg te begeleiden. Binnen het project Bos-Grens heeft hij de installaties mee helpen bouwen. Tamara Esseling is Zeeuwse, ze is creatieve consultant, ze geeft natuur- en kunsteducatie en focust op talentontwikkeling bij participatieprojecten met jongeren. Zij werkte dan ook sterk op het participatieve luik van Bos-Grens.

Kris “We zijn samen gaan nadenken over de lagen in dit project, vanuit onze verschillende expertises. We wilden de mensen in de streek ook actief iets samen laten doen. Daarom bouwden we samen banken. We konden aan de slag met dode sparren en dennen uit het bos die gerooid moesten worden. In overleg met de beheerders van het bos, bekeken we welk hout we konden gebruiken. Met die dode bomen nog iets doen, is iets wat bewoners op de grens aanspreekt. We hebben een ontwerp voor een grensbank gemaakt en een brede oproep gelanceerd aan burgers om hieraan mee te werken. Bij werkplaats De Clinch in De Clinge (NL) organiseerden we workshops op zaterdag. Tijdens een intensieve bouwweek plaatsten we allemaal samen de grensbanken en de landartinstallaties.”

Tamara “Ook voor de verhalen werkten we heel participatief. We hebben de opzet van de verhalen samen met bewoners gemaakt. De eerste stap was letterlijk de verhalen sprokelen. We hebben via persoonlijke contacten, flyers en social media grensverhalen gezocht. De boodschap was: wil je iets vertellen, wij komen luisteren. Een bijkomend probleem was wel dat de start van ons traject samenviel met de eerste lockdown. De grens was op een bepaald moment letterlijk dicht. Er ontstond zo



opnieuw wat wrijving aan beide kanten van de grens. Er werd opnieuw gesmokkeld: bewoners gingen stiekem de grens over om te tanken of boodschappen te doen. Opnames maken bij mensen thuis doen was niet altijd evident. Maar de verhalen zijn uiteindelijk wel een eye-opener, met een rijkdom aan belevingen.”

Lars “We zijn de verhalen niet vooraf gaan regisseren. Door de open oproep en de vele verhalen zijn de thema’s naar boven gekomen die spelen in het grensgevoel. Daarna pas zijn we gaan filteren en knippen, om een eenheid te creëren. Ik ben dan zelf met twee collega’s de studio ingetrokken om muziek te schrijven en uit te werken rond de interviews. We wilden ook geen podcast maken. Dus de balans van muziek en interviews was voor ons heel belangrijk.”

Rauw en natuurlijk

Tamara “Tussen de lockdowns door konden we ook een ‘Bosklapsessie’ organiseren waarbij de bewoners het project konden leren kennen. Er waren optredens, warme gesprekken én een sessie boomzagen op een site van Zeeuws Landschap. Het gaf hoop en goesting om verder te doen. Mensen boden spontaan hun hulp aan.”

Kris “Het gedeelde bos was het uitgangspunt in het project, maar welke route wilden we bewandelen? Dwars door het mooie bos biedt veel mogelijkheden. Maar toch hebben we ervoor gekozen om niet altijd de mooiste plekken uit te kiezen. We wilden geen natuurwandeling, wel een grenswandeling. Door de natuur, maar

“Het bos is wel iets dat we delen, een soort niemandsland. Daar vinden we elkaar.”

Tamara Esseling

ook bewust langs de achtertuin van een straat op de grens. Dus je loopt door een mooie bosweg, maar je passeert ook het rauwe, de koterijen ... Je merkt op de grens ook het verschil in aarde bijvoorbeeld. De Belgische grond is donkere aarde, de Zeeuwse grond is zeeduin, zandgrond die gebruikt wordt als waterwinningsgebied.”

Lars “We werkten voor dit project samen met boswachters, van Zeeuws Landschap en Agentschap Natuur en Bos Vlaanderen. De wandeling is met hen afgetoetst om te weten in welke gebieden we mochten wandelen. Ook voor het plaatsen van de banken waren afspraken nodig. Eerst hadden we een heel andere lus, maar het Zeeuws Landschap besliste toen: hier maken we stiltegebieden. Daar moesten we omheen wandelen. Dan zijn we echt letterlijk de grens gaan opzoeken. Op zoek naar twee sites waar de landschapskunst kon ontwikkeld worden. Het Zeeuws landschap had ons al een voorstel gedaan, ver genoeg van het stiltegebied. Dan is ook in Vlaanderen naar zo’n site gezocht.”

Kris “Door ons project is er een nieuw soort samenwerking gekomen tussen cultuur en natuur. De boswachters van België en Nederland zijn door ons de eerste keer samengebracht. Ook bij de opening van de klankwandeling waren ze er allebei. Het is belangrijk om in zo’n samenwerking flexibel te zijn, van beide kanten. We hadden bijvoorbeeld een overeenkomst met het Zeeuws Landschap om de oude sparren uit de bossen te verwerken voor de banken. We waren op een bepaald moment bezig met zagen, maar toen kregen we bericht dat het broedseizoen startte in Nederland. We moesten nog twee weken zagen. Blijkbaar start het broedseizoen in België twee weken later. Dan zijn we aan de slag gegaan met dennenhout (vanuit storm) uit de Belgische bossen.”

Intensief traject voor HRINS

Lars “Eerst was er bij de projectfinancierders wat terughoudendheid: is dit nu een Belgisch project of een Nederlands project? Maar

het is zowel een bovenlokaal als een grensoverschrijdend project. Op administratief vlak is die grens tussen beide landen wel heel voelbaar. Voor het project aan Nederlandse zijde is projectfinanciering van Samen in Zee in provincie Zeeland. Aan Vlaamse zijde is er een subsidie voor een bovenlokaal cultuurproject. Daarnaast was er ook steun via het fonds Grensverleggers van De Buren die de culturele en artistieke samenwerking tussen Vlaanderen en Zuid-Nederland wil versterken. Het project loopt nog tot eind augustus. Partners vanuit de gemeenten Hulst, Stekene, Sint-Gillis-Waas en de regionale televisie maakten ook mee promotie vanuit hun kanalen. De app werd ondertussen ongeveer 2000 keer gedownload. We mikken op nog een hoop extra downloads en wandelaars tegen eind augustus.”

Kris “De installaties zijn van ons en ze blijven voorlopig staan. We hebben de grensbanken bewust uitgewerkt met natuurelementen. Het materiaal is dood hout, we gaan het natuurlijke verval niet tegenwerken door het hout te behandelen. Na een jaar blijkt wel dat de conditie nog redelijk goed is. Als de installaties blijven staan, moeten we daar nog concrete afspraken over maken.”

Tamara “Hoe moet het nu verder? Het was een intensief traject voor ons alle drie. Het thema lag ons nauw aan het hart. We deden heel veel zelf: communicatie, dossiers schrijven, workshops, logistiek, bouwen ... Dat is behoorlijk uniek binnen een project. We hebben dus ook alle drie veel dingen moeten laten liggen. We gaan het project nu afronden en laten rusten en terug de tijd nemen om te herbronnen. We willen niet zomaar een kopie maken van wat we nu gerealiseerd hebben. Ook al krijgen we ook wel eens de vraag om een vergelijkbaar project op te zetten.”

Lars “Het is wel mooi om te zien dat kleine collectieven beginnen te floreren in de grensstreek. Zoals bijvoorbeeld De Clinch, een circuswerkplaats waar we ons project bouwden. Dat zijn circusartiesten uit het Gentse met ateliers in De Clinge. Een ander collectief is Bruut, een filmcollectief, die studio’s bouwen in De Clinge. Zij hebben onze promofilm gemaakt. Je voelt dat er momenteel cultureel wat begint te bewegen aan de grensstreek. Fijn dat we hier met het project aan kunnen bijdragen en hopelijk wordt die dynamiek ook bovenlokaal opgepikt en verder ondersteund.” /

→ www.hrins.eu



“Laat oude patronen
los en bekijk alles

STAP



Niemand gaat de klimaatcrisis in zijn eentje oplossen. Ook Charlotte Hopmans niet. Maar samen is veel mogelijk. Vanuit die insteek werkt Charlotte samen met bedrijven en organisaties die hun toekomst duurzaam willen aanpakken. Dat gaat niet altijd even vlot.

“M

aar als één olifant heel langzaam een andere richting oploopt, heeft elke stap veel impact. En daar doe ik het voor.”

Als je Charlotte een bril zou opzetten, heeft die twee verschillende glazen: een duurzaamheids- en een sociaal glas. Al is wat ze doet niet in een zin te vatten. Bedrijven en organisaties naar een duurzamere versie van zichzelf begeleiden, thema's als intersectionaliteit en feminisme op een positieve manier belichten via de Bloom-nieuwsbrief, een festival rond kunst en klimaat modereren ...

“Mijn activisme is sinds 9 jaar ook mijn werk. De hele samenleving onder een duurzaam en sociaal rechtvaardig dekentje leggen. Dat is mijn ultieme droom.”

Welke bijdrage kan kunst leveren om de klimaatverandering te keren? Op die vraag zochten Charlotte en Elsa Van Dam een antwoord voor Kunstloc Brabant, een kennis- en uitvoeringsorganisatie uit Tilburg (NL) die zo veel mogelijk Brabanders met kunst en cultuur in contact wil brengen. Ze leidde onder meer tot boeiende gesprekken over de rol van de kunstenaar.

PER STAP”

Kiezen voor duurzame kunst

“Concreet ging dit bijvoorbeeld over het feit of je eisen kan stellen aan kunstenaars. Kan je een subsidie laten afhangen van de materialen die iemand gebruikt, van het plan van wat er met die materialen gebeurt nadat het kunstwerk is gemaakt? Een vrijheidsstemmetje in mijn hoofd zegt nee. Maar we staan wereldwijd voor zo’n groot probleem, dat ik toch ja zeg. Vanuit de instelling: Je vermoordt geen puppy voor een kunstwerk. Vervuil er ook de samenleving niet mee.”

Charlotte zou het fijn vinden als elke andere organisatie, inwoner en overheid de automatische reflex zou hebben: Is wat ik doe wel goed voor onze planeet?

“Als je mensen vraagt hoe de wereld er zou uitzien als we niets doen aan de klimaatverandering, hebben ze daar een concreet beeld bij, dat ze niet willen: bosbranden, overstromingen, een stijgende zeespiegel. Maar het is best moeilijk om na te denken over het tegenovergestelde: Hoe zou de wereld eruitzien als we de duurzaamheidsoplossingen omarmen en gaan voor een positieve invloed op het klimaat? Hoe verandert dat ons werk en onze visie? Misschien moeten we dan met andere mensen werken? En hoe ziet dat er dan uit?”

Geef verbeelding een podium

In het vinden van antwoorden op deze moeilijke vragen, ziet Charlotte een rol voor kunstenaars weggelegd.

“Kunstenaars zijn heel goed in verbeelding. Ze kunnen mensen dingen laten denken en voelen waar ze eerder niet bij stilstonden. Hun creatieve geest kan een meerwaarde zijn in het vinden van oplossingen om ons leven te verduurzamen. Samen met een klimaatactivist

of -wetenschapper kunnen zij voor de samenleving verbeelden hoe die duurzame wereld er kan uitzien. En tegelijk kunnen ze wellicht ook wat leren over de verduurzaming van hun eigen werk. Dat is heel powerful vind ik.”

Ze denkt hierbij bijvoorbeeld aan het Youtopia-project van tekenaar Anabella Meijer.

“Anabella laat mensen in groepsverband nadenken over hun ideale land, hun Youtopia. Het team komt met de ideeën en zij maakt op het einde van de sessie een poster met hun ideale samenleving erop. Dat blijkt vaak een duurzame wereld te zijn, wat mooi is. Maar tegelijkertijd merkt ze ook dat er na haar passage weinig actie volgt om hier zelf iets aan te doen. Het is interessant om na te denken over wat organisaties nodig hebben om wel in beweging te komen.”

Wat het Waterbear Network van Ellen Windemuth doet, vindt Charlotte om die reden bijzonder. “Op dit gratis platform staan alle films en documentaires in het teken van duurzaamheid, rechtvaardigheid en gelijkheid. Wat er zo goed aan is, is dat je – na het kijken – meteen tot actie kan overgaan. Je kan er een petitie ondertekenen, doneren aan een goed doel ... Zo heb je meteen het gevoel dat je iets positiefs kan bijdragen. Die manier van werken vind ik heel inspirerend.”

“Hoe zou de wereld eruitzien als we de duurzaamheidsoplossingen omarmen en gaan voor een positieve invloed op het klimaat?”

Charlotte Hopmans



Stap voor stap vooruit

Zelf heeft Charlotte een gouden raad voor wie het duurzaamheidsthema centraal op de tafel wil leggen.

“Haal expertise in huis. Een duurzaamheidsconsulent kan jouw organisatie doorlichten, een plan opstellen en bekijken wat realistisch is om mee te starten. Weet wel. Er zullen zaken zijn die je moet veranderen, waar je in eerste instantie veel weerstand bij voelt. Daarom: probeer zo open-minded mogelijk in het proces te stappen. Get comfortable with the uncomfortable. En bekijk alles stap per stap.”

“Een fout die je kan maken, is dat je alles in één keer wil doen. Dat gaat niet. Al is dat natuurlijk beter dan helemaal niks doen. Vasthouden aan oude systemen en patronen is ook geen goed idee. Net als het in stand houden van beschadigende processen, omdat je eraan gewend bent. Duurzaamheid vraagt bovendien om een speciale focus en budget. Het is niet iets dat je er zomaar bijneemt. Maak er tijd en financiën voor vrij. Zo kan je ook echt verandering brengen.”

Charlotte blikt tevreden terug op het traject dat ze samen met Kunstloc doorliep.

“Ze gaan met ons advies aan de slag en kijken kritisch naar hun eigen manier van werken. Is er een alternatief voor de wegwerp-koffiecup? Kunnen we ons programma

verduurzamen? Eten we nog vlees tijdens de lunch? Stappen we over naar een andere energieleverancier? Is het nodig om die expo te laten reizen? Kunnen we iemand aanwerven die zich enkel bezighoudt met duurzaamheid? ... Door hun geleerde lessen te delen, willen ze ook andere organisaties inspireren om op een duurzamere manier verder te gaan. Dat vind ik heel waardevol.”

Verbonden met de natuur

Charlotte gelooft in de kracht van verbinding.

“Wil je de natuur omarmen in je organisatie, dan is het goed om samen te werken met natuurorganisaties. Het is wel belangrijk dat een samenwerking een win-win is voor beide partijen. Waarbij je vertrekt vanuit de idee: Wat kunnen wij betekenen voor deze organisatie en wat kunnen zij betekenen voor ons. Je moet er niet instappen met het idee: Wij hebben dit nodig. Sta vooral open voor elkaar, voor nieuwigheden en andere perspectieven.”

“En daarnaast: trek zelf naar buiten. Organiseer je wekelijkse teammeeting in de natuur. Neem je pauze in het groen. Of spreek de boswachter aan om samen een wandeling te maken in het gebied rondom jouw organisatie. Wie zich verbonden voelt met de natuur is over het algemeen gelukkiger, gezonder en ervaart minder stress. Dat komt ook je werk ten goede.”

Charlotte raadt ook aan om letterlijk te investeren in natuur.

“Ik denk bijvoorbeeld aan het jaarlijkse kerstpakket dat je misschien aan jouw personeel schenkt. Geef werknemers de optie om, in plaats van dat klassieke kaas- en wijnpakket, een boom te planten. En maak er samen een teamdag van waarop je samen een bos plant. Zo betrek je jouw organisatie bij de creatie van nieuwe natuur en heb je een toekomstig bos neergezet voor een volgende generatie.”/



Luistervinken in **Leuven & Diksmuide**



Veerle Van Schoelant is artistiek coördinator bij 30CC, het cultuurcentrum in Leuven. Zij is trekker van het festival Warm Alarm, een festival dat onderzoekt hoe cultuur een motor kan zijn in de klimaattransitie.

Patrick Smagghe is coördinator en programmator van de eclectische Muziekclub 4AD in Diksmuide. 4AD is het enige CO2-neutrale kunstenhuis in Vlaanderen.

Veerle en Patrick vertellen ons wat activisme kan betekenen in de cultuursector.

Enkele
optillende
tips uit dit
gesprek ...

1

Aandacht vragen
voor de natuur met
je culturele werking?
Misschien heb je er
geen tijd voor. Maar
toch moet je het
doen. Dan schrap je
maar iets anders. Dit
is te belangrijk.

2

Werk vanuit de
identiteit van je
organisatie. 30CC
schreef samen met zijn
publiek brieven naar
de klimaatministers.
Die brieven waren
artistiek kwalitatief.

3

Zet je een actie op rond het klimaat?
Denk goed na over de vorm. Maak
het toegankelijk. Neem drempels
weg en zorg voor herkenbaarheid bij
een breed publiek. Zo trok de pop-up
plantenshop tijdens het festival Warm
Alarm van 30CC het makkelijkst
publiek aan.

Hoe infiltreert
de natuur in
jouw culturele
werking?

Deze vraag is de rode draad doorheen
Luistervinken, een podcast van OP/TIL.
We nemen jou in vijf afleveringen mee langs
afvalarme events, duurzame relaties, groene
hoop, modderige verhalen en ecoactivisme.

Luister naar onze podcast



“Laat je niet verlammen door de **GROOTSHEID** van de klimaatcrisis”

Pulse Transitienetwerk verbindt op Vlaams niveau een 1000-tal organisaties en individuen uit de cultuur-, jeugd- en mediasector. Ze hebben zeker één ding gemeen: ze experimenteren met duurzame alternatieven voor ons huidige samenlevingsmodel. Circuswerkplaats Miramiro uit Gent is één van die 1.000. Jaar na jaar bouwen ze verder aan een sociaal rechtvaardige en duurzame samenleving.



Netwerk van experts

“Pulse is een expertisecentrum, maar de expertise zit in ons netwerk”, verduidelijkt Pieter Delafortrie, coördinator van Pulse.

“Als ik een vraag krijg over een duurzaamheidsthema beschik ik bij wijze van spreken over een adresboek met daarin verschillende mensen en organisaties die op uiteenlopende manieren rond duurzaamheid bezig zijn. Miramiro is daar één van. We doen beroep op hun expertise, maar zij kunnen ook bij ons terecht als ze vragen hebben.”

Pulse is een netwerk dat tegelijk ook ten dienste staat van een heel netwerk aan organisaties: een B2B voor de cultuur-, jeugd- en mediasector. Waar Pulse op Vlaams niveau vooral kennis vergaart en vuurtjes aan de lont wil steken, staat Miramiro met beide voeten in het veld. Als lid van Greentrack Gent (de denk- en doetank van de Gentse cultuursector die recent als permanente werkgroep in het Gentse Kunstenoverleg opging red.) bouwt Miramiro via lokale initiatieven mee aan een volhoudbare toekomst. Pulse en de werkgroep Greentrack wisselen onderling vaak informatie en expertise uit.

Miramiro is voor Pulse een goed voorbeeld om te laten zien wat je als culturele instelling op duurzaamheidsvlak kan betekenen. De organisatie heeft dan ook al een hele weg afgelegd.

Celine Verkest, coördinator van Miramiro: “Onze organisatie bestaat al sinds 1990, toen we een straattheaterfestival tijdens de Gentse feesten waren. Daarna zijn we geëvolueerd van een circusfestival naar een van de vier door Vlaanderen erkende circuswerkplaatsen. Ons circusfestival tijdens de Gentse feesten is trouwens altijd blijven bestaan. Het is daar dat ons duurzaamheidsverhaal ooit begon.”

Elk zijn context

In 2008 was Miramiro de eerste organisatie die op de Gentse feesten herbruikbare bekertjes lanceerde.

Celine “Intussen is er, denk ik, over nog niks zo veel geschreven als over de Gentse feesten en die bekers. (lacht) Maar het is ook niet eenvoudig. De Gentse feesten bestaan uit verschillende organisatoren die allemaal een ander publiek aanboren. Wie naar Miramiro komt, drinkt iets bij ons en levert zijn beker ter plaatse terug af. In het centrum nemen bezoekers hun bekers mee op hun tocht. Om maar te zeggen: je moet alles in zijn context bekijken. Wat voor ons werkt, werkt niet per se voor iemand anders.”

Overleg is wel belangrijk.

Celine “Om te weten hoe we die bekers aanpakken, zitten we samen met andere organisatoren. Hoe gaan zij om met de waarborg van de bekers? Werken ze met cash of digitaal? En wassen ze de bekers zelf of besteden ze dat uit? We proberen steeds kennis te verzamelen en op basis daarvan actie te ondernemen. Soms loopt dat goed, soms moet je een stap terugzetten. Maar dat is niet erg, zolang je maar probeert en in beweging blijft.”

Wat je onderneemt, mag gerust iets kleins zijn.

Celine “Ik heb soms de indruk dat iedereen verlamd geraakt door de grootsheid van de klimaatcrisis waar we voor staan. Maar kleine dingen hebben ook impact. Het is belangrijk dat je er gewoon mee bezig bent. Soms ga je eens op je bek, maar dat hoort erbij. Uit die slechte praktijkvoorbeelden leer je op het eind zelfs meer dan uit wat goed gaat.”

Niets is zwart-wit

In de zoektocht naar duurzame oplossingen is al meermaals gebleken dat niet alles zwart-wit is.

Pieter “We hebben een tijd gewerkt met ensembles uit Europa rond het vraagstuk: Hoe kunnen we de mobiliteit en de bijhorende grote voetafdruk beperken? Kan het in deze tijden nog dat een ensemble voor een eenmalige show van Spanje naar pakweg Litouwen vliegt?

Kunnen we ensembles niet alleen in de eigen regio laten optreden? Dat laatste is toen heel hard ontploft, vanuit de visie: als dat Spaans gezelschap niet langer naar Litouwen kan, gaan ook de accenten die een bepaalde cultuur in een stuk legt, verloren.”

Celine gelooft ook niet in het inwisselen van spelers, zeker niet in de circuswereld. Maar vooraleer ze een internationaal gezelschap naar Gent laat afzakken, denkt ze goed na.

“Als wij een circusact programmeren, moeten we er artistiek zo hard in geloven, dat we bereid zijn om die niet duurzame keuze te maken. Dat is soms best confronterend.”

Zo besliste Miramiro tijdens de hete zomer bijvoorbeeld om tijdens het festival een airco te installeren in een circustent, zodat de voorstellingen toch konden doorgaan.

Celine “Op het terrein stond toen een bord met de slogan: Hier werken we aan een ecologisch festival. Wie door de twee gaten in het bord keek, keek recht naar die generator. Dat zijn zo van die dingen ... geen van beide keuzes is goed. Maar het is vaak wikken en wegen.”

Nieuwe praktijkdatabank

Welke initiatieven kunnen anderen inspireren? Die verhalen gaat Pulse begin 2024 publiceren in een goede praktijkdatabank op haar website.

Pieter “Hoe kan je afvalarm of energie-efficiënt werken? Wie zijn de aanspreekpunten rond ecologie op een festival? En hoe krijg je vrijwilligers mee in jouw duurzaamheidsverhaal? Het zijn maar enkele vragen waarop je via trefwoorden naar antwoorden in onze databank kan zoeken.”

In het werken met vrijwilligers heeft Miramiro veel expertise. Tijdens het festival in juli mobiliseren ze jaarlijks een honderdtal mensen.

Celine “Om ons duurzaam alternatief te laten werken, moet iedereen geloven in onze werkwijze. Waarom doe je wat je doet? Het is een vraag waar je als organisatie bij moet stilstaan. Zeker ook in de communicatie met

“Iedereen moet het gevoel hebben dat iets nuttig is. De reden waarom je iets doet, moet je ook regelmatig herhalen.” **Celine Verkest**

medewerkers en vrijwilligers. Iedereen moet het gevoel hebben dat iets nuttig is. De reden waarom je iets doet, moet je ook regelmatig herhalen.”

‘Waarom’ centraal

Dat merkte Celine ook tijdens het circusfestival afgelopen zomer.

“Voor corona wogen vrijwilligers elke nacht het afval op ons festival. Toen onze verantwoordelijke er in 2022 echter niet bij was, gebeurde dat niet. Hoe dat kwam? Toen we onze vrijwilligers de vraag stelden, vroegen zij aan ons ‘waarom’ ze dat eigenlijk moesten doen. En eerlijk, ik wist het zelf niet. Dus nu ligt het punt op tafel. Gaan we dat nog doen? En zo ja, wat willen we daarmee bereiken?”

Miramiro vindt het belangrijk om haar manier van werken regelmatig te evalueren. Waar zit er nog groei in? Waar kunnen we verbeteren? Kunnen we dingen op andere manieren doen? Dat zijn vragen die we momenteel bekijken.”

Less is more

Onder de noemer ‘less is more’ onderzoekt Miramiro bij alles wat ze doen of dat ook effectief nodig is. Daaruit vloeien verschillende acties voort.

Celine “Zo gaan we van een brochure van 64 pagina's op 25.000 exemplaren naar een simpele folder op 5.000 exemplaren. Gadgets voor marketing hebben we afgeschaft, net als de totebags die we vroeger aan artiesten en medewerkers tijdens het festival gaven. Voor het drukken van de medewerkers T-shirts polsen we vooraf wie er een nieuwe nodig heeft. Hoe we het met minder kunnen doen, is een centrale vraag die we ons nu standaard stellen.”

Naast ecologie krijgt het thema sociale volhoudbaarheid ook veel aandacht bij Miramiro.

Celine “Zo gaan we zelf naar sociale organisaties om samenwerkingen op te zetten. Naast het warm onthalen van kwetsbare doelgroepen, willen we hen vooral ook betrekken, door hen de kans te geven om op ons festival te komen werken. We willen iedereen mee opnemen in ons sociaal weefsel.”



Pieter bewondert de inspanningen die de cultuursector levert voor een duurzame toekomst. Tegelijkertijd ziet hij ook dat organisaties steeds meer moeten doen met dezelfde middelen.

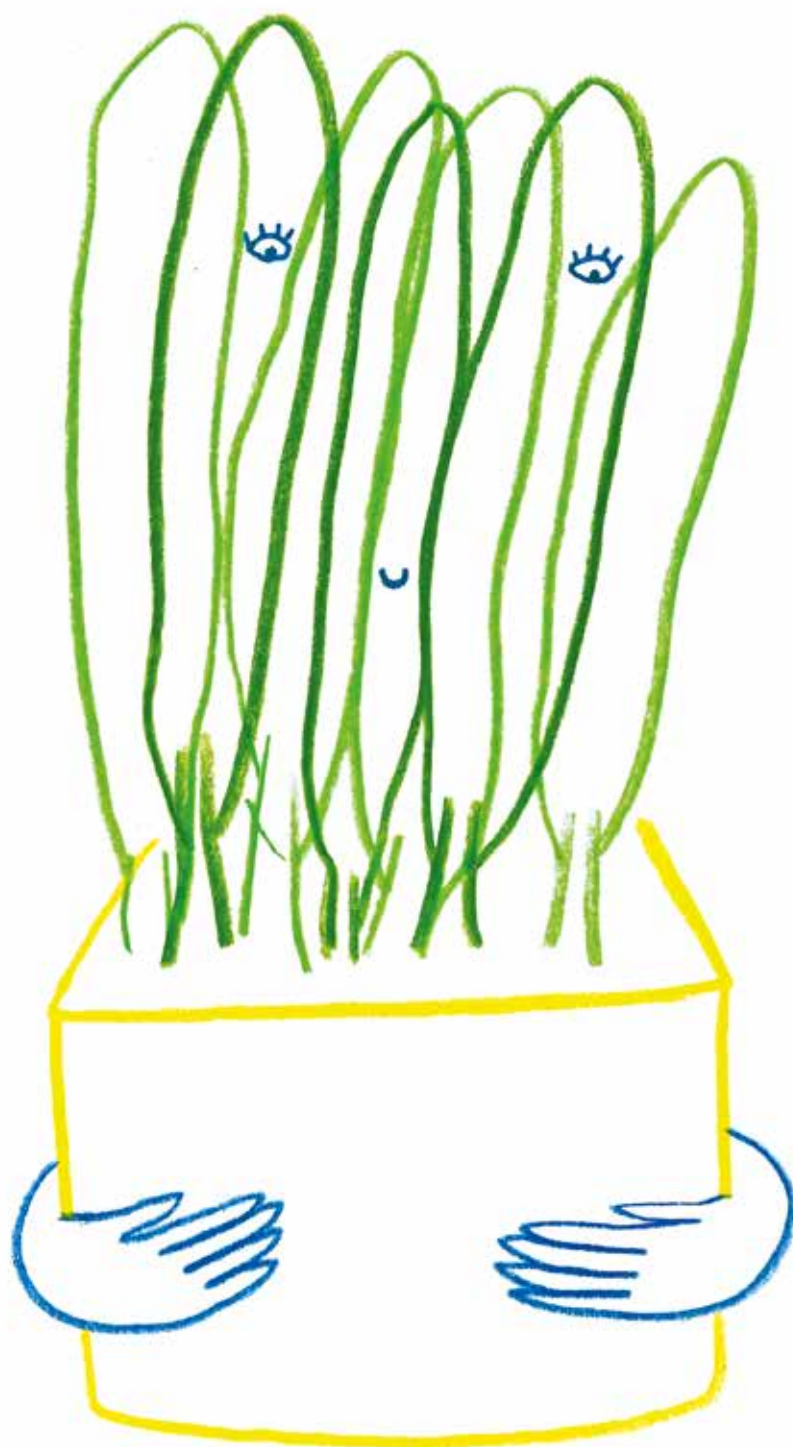
“Zij hebben meer ademruimte nodig. Die creëer je niet alleen met extra financiën, maar ook door tijd in te bouwen. Laat hen 20% minder produceren, zodat er witruimte ontstaat om rond duurzaamheid te werken.”

Een stoel voor de natuur

Als uitloper van het thema biodiversiteit, waar Pulse vorig jaar rond werkte, denkt Pulse momenteel ook na over het toevoegen van een niet menselijke stem in elke raad van bestuur.

Pieter “Een stoel voorzien voor een bos of een rivier. In Nederland doen ze dat al, en ook in Nieuw-Zeeland is een rivier een rechtspersoon. Op dit moment kijken bedrijven naar ons om te zien hoe we dat gaan doen. Vanuit haar verbeelding plant de cultuursector vele zaadjes. De manier waarop zij naar dingen kijkt, brengt veel nieuwe inzichten met zich mee.” /

- www.pulsenetwerk.be
- www.miramiro.be



ADOpteER EEN TVINTJE

Luistervinken bij **Rubenskasteel** in Zemst



Tussen 1635 en 1640 woonde Pieter Paul Rubens in het **Rubenskasteel** in Zemst. Dit kasteel mag als eerste 'Stories Unfold' verwelkomen, een festival dat Toerisme Vlaanderen om de twee jaar wil laten landen in een kasteel, op een groot domein, in een grote tuin. Het festival verwelkomt er drie maanden kunstenaars, buurtbewoners en een ruimer publiek.

Chantal Boes was programmator en gastvrouw, **Seppe Cosyns** is event manager voor Event Flanders.

Enkele
optillende
tips uit dit
gesprek ...

1

Organiseer aan het begin van je project een participatieforum met buurtbewoners. Op die manier kan je inspelen op hun noden en talenten. Wat willen zij doen met de groene ruimte rondom jouw cultuurcentrum?

2

In theaters zie je heel veel technieken: licht en geluid, video mapping ... Maar misschien kan het ook akoestisch? Gaat je publiek met de auto naar het cultuurcentrum, of met de fiets? Vertrek vanuit die vragen, en bekijk de alternatieven.

3

Betrek naast de buurt ook organisaties of bedrijven. Overal zit knowhow, je hoeft het warm water niet uit te vinden.

Hoe infiltreert de natuur in jouw culturele werking?

Deze vraag is de rode draad doorheen Luistervinken, een podcast van OP/TIL. We nemen jou in vijf afleveringen mee langs afvalarme events, duurzame relaties, groene hoop, modderige verhalen en ecoactivisme.

Luister naar onze podcast







Eén jaar natuur & cultuur voeten op de grond en een hoofd in de wolken

In 2023 dompelde OP/TIL zich gedurende één jaar lang onder in het thema ‘natuur & cultuur’. Het werd een boeiende ontdekkingstocht op het snijpunt van klimaatactivisme, land art, circulaire economie, ecologie, beeldende kunst en duurzaamheid. Een tocht die ons bracht naar geëngageerde artiesten, bevlogen boswachters, atypische ambtenaren en creatieve culturo’s. Naast vele warme contacten en fijne gesprekken brachten we toch vooral volgende vijf inzichten mee van onze modderige omzwervingen.

1 Verbinding, verwondering en verhaal hebben (soms) meer overtuigingskracht dan rationele argumenten

Er lijkt soms veel verschil te zitten in wat mensen denken en wat mensen voelen. Terwijl kennis en argumentatie aanspraak maken op onze ratio, spelen kunst en cultuur meer in op het gevoel. Dit is meteen ook waar kunst en cultuur in het hele maatschappelijke debat rond natuur en ecologie een rol kunnen spelen. Kunstenaars en artiesten kunnen maatschappelijke thema’s op een andere manier bespreekbaar maken.

Zoals een persartikel over de expo Animalinas¹ in de natuur beschreef:

“Kunst kan de verborgen pracht zichtbaar maken en ons tot verwondering brengen. Wanneer we door iets geraakt worden, zullen we het ook gemakkelijker gaan beschermen. Zo vergroten we het draagvlak voor natuurbehoud.”

Kunst en cultuur kunnen op deze manier de verbeelding voeden, waar maatschappelijke strijd nood aan heeft.



2 **Samen beleven is waardevoller dan 'kennis' overdragen**

Steunpunten of kenniscentra hebben soms de neiging om zich wat schools op te stellen, en ervan uit te gaan dat het vooral hun taak is (kwantitatieve) data te genereren en deze dan te delen met het brede veld. Dit is natuurlijk zeer waardevol, maar gaat soms voorbij aan het belang van de gedeelde beleving. Samen aanwezig zijn op een voorstelling, samen deelnemen aan een activiteit, dat verbindt mensen.

Deze verbinding, los van de sector waarin je werkt of de achtergrond die je hebt, vormt een noodzakelijke basis voor gezamenlijke actie. Binnen het 'netwerk van visionairen', een groep mensen met expertise op het snijvlak tussen natuur & cultuur die we dit jaar samenstelden, hebben we hier sterk op ingezet. Op samen dingen doen en op die manier een vruchtbare bodem creëren voor uitwisseling, samenwerking en ontmoeting.

Het werpt zijn vruchten af als mensen elkaar vinden en zelf met voorstellen of ideeën komen aanzetten. Ze zijn daarbij elkaars klankbord of adviseur. Dit leren van elkaar is een veel zachtere en praktijkgerichte manier van kennis delen dan we soms willen toegeven.

3 **Het is belangrijker om te tonen hoe het kan dan om te zeggen hoe het moet**

De hele discussie rond duurzaamheid/klimaat/ecologie wordt vaak als dogmatisch ervaren: je moet een aantal zaken wél of juist niet doen. Dat betekent dat er soms onvoldoende rekening wordt gehouden met sociaal-economische factoren. Zo is het bijvoorbeeld makkelijker om enkel biologische of duurzaam geproduceerde producten te kopen als je daar de financiële middelen voor hebt, want deze producten zijn vaak duurder. Elektrische auto's zijn ook stukken duurder, net als het plaatsen van zonnepanelen of het isoleren van je huis.

Anderen zeggen hoe het moet, heeft dus iets paternalistisch en vertrekt vanuit een geprivilegieerde positie. Daartegenover staat het exemplarische: tonen hoe het anders kan, zonder verplichtingen. Omdat we geloven dat mensen hun eigen conclusies kunnen trekken en hun eigen handelen kunnen vormgeven als ze zelf inzien dat het op een andere manier kan. Dat ze zelf, vanuit hun eigen positie, kleine veranderingen teweeg kunnen brengen. Revoluties beginnen niet met grote woorden, maar met kleine daden.

1 Animalinas is een kunstenparcours/wandelroute doorheen de natuurgebieden van het Rivierenland waar muurschilderingen van dieren te bewonderen zijn. Het is een initiatief van Natuurpunt.



4 **De strategie van de geruisloosheid**

Zoals hiervoor aangehaald, werkt het averechts als mensen zich geïsoleerd voelen. Iedereen moet rond dit thema op zijn eigen niveau en binnen zijn eigen mogelijkheden aan de slag kunnen en dat kan versterkt worden. Zo creëer je ambassadeurs en een beweging die het verhaal verder deelt. Dat lukt soms beter als het achter de schermen gebeurt en we langzaam veranderingen doorvoeren eerder dan dat we meteen een revolutie willen teweegbrengen.

Strijdpunten wekken weerstand op. In plaats van éénsklaps alle vlees uit je catering te bannen, zal het makkelijker aanvaard worden als je begint met één keer per week enkel vegetarisch aan te bieden. Dit neemt niet weg dat je impulsen kan geven. En dat het soms noodzakelijk is om radicale keuzes te maken, maar als het over de snijlijn natuur en cultuur gaat, horen we toch vaak dat de strategie van de geruisloosheid goed werkt: alternatieven voorzien en mensen niet het gevoel geven dat hen iets wordt afgepakt of verboden.

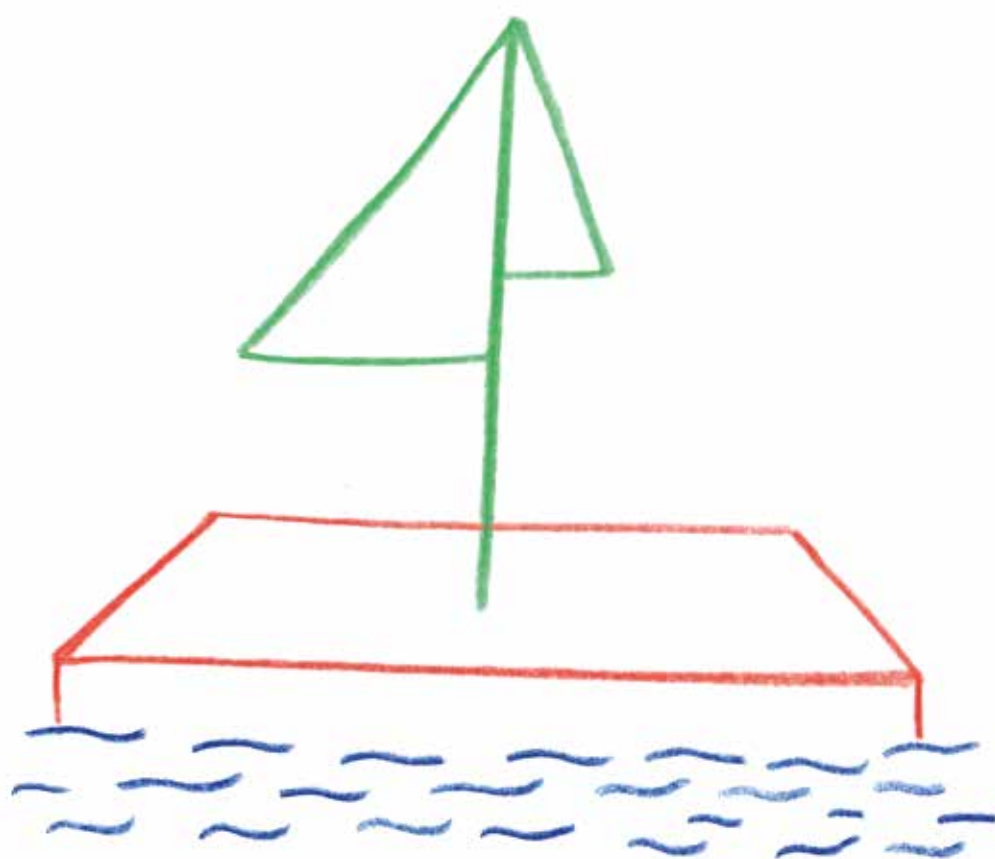
5 **We weten dat we veel niet weten**

Een thema induiken zoals de snijlijn 'cultuur & natuur', begint bij het (h)erkennen van je eigen tekortkomingen. Je beseft dat je niet alwetend bent, dat je geen expert bent en dat anderen dat eigenlijk ook niet zijn. Zo positioneer je je net als die vele anderen als 'zoekende': naar antwoorden, praktijken, inspirerende figuren ... OP/TIL heeft deze verkenning dus nooit echt geclaimd. We gaven ze richting, in overleg met anderen en deelden de ontdekkingen die op onze weg kwamen.

Het is een houding die we enkel maar kunnen aanmoedigen binnen de bewegingen die je als organisatie maakt in het ruime cultuurland: stel je open voor verwondering, voor de blik van anderen, voor datgene wat je (nog) niet kent. Wie te veel zoekt, die vindt niet. Daarmee bedoelen we dat als je te gericht zaken in beeld wil brengen, je misschien geen oog meer hebt voor alle andere zaken die daarrond gebeuren. Berust in je onwetendheid en omarm de verwondering.

Eén jaar lang hebben we ons verdiept in de praktijken, mensen en organisaties die zich bevinden op het snijvlak tussen natuur en cultuur. We hebben veel geluisterd, gekeken en gevraagd. We kennen nog niet iedereen, we hebben nog niet alles gehoord of alles gezien. Maar naar alle bescheidenheid denken we toch dat we iets in beweging gezet hebben. We hebben mensen samengebracht die elkaar niet kenden, we hebben praktijken belicht die wat verdoken waren en we hebben geïnteresseerde luisteraars gevonden voor de bestaande en inspirerende verhalen. We hopen dat deze zaadjes evolueren tot nieuwe samenwerkingen, nieuwe publieken of nieuwe verhalen.

We laten het los, maar met vertrouwen. En stiekem zullen we toch af en toe nog luistervinken. /



DRÖVEND PODIUM

DE ANDERE HELFT

Eveline Potters van bibliotheek Ekeren & **Greet Nulens** van het EcoHuis in Antwerpen

Ontdek meer
portretten
op Instagram
@cultuuroptil

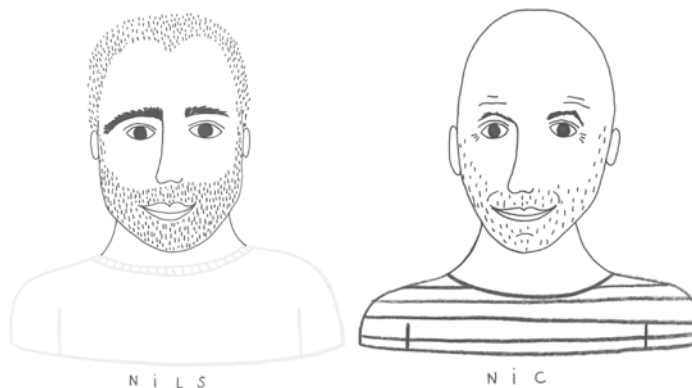


Danseres **Bhumika Parekh** en muzikant **Vishal Auwerx** van Ayu vzw

Ontdek meer
portretten
op Instagram
[@cultuuroptil](https://www.instagram.com/cultuuroptil)



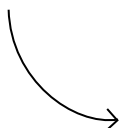
Luistervinken tussen de **Rivieren**



Nils Iwens is coördinator van Natuurpark Rivierenland, waar Dijle, Zenne, Rupel en Nete stromen, met bossen, broeken en weidelandschappen ... En ook: de watersnip, de dotterbloem, de pimpernel en de roerdomp. Nils werkt ook aan een natuurdocumentaire, en volgt de opleiding 'Kunst in opdracht' over kunst in de openbare ruimte.

We nodigden ook **Nic Balthazar** uit. Gentenaar. Radio- en tv-maker, film- en theaterregisseur, schrijver ook. Iemand die dingen maakt, vanuit maatschappelijk engagement. Hij is een aanwezige stem in het klimaatdebat, komt op voor onze aarde, voor het milieu. Met onder andere Sing for the Climate riep hij mensen op om hun bezorgdheid voor het klimaat uit te zingen.

Enkele
optillende
tips uit dit
gesprek ...



1

Geef niet op.
Blijf mensen
bewegen, blijf
protesteren, blijf
verhalen vertellen.

2

Kunst en cultuur vertellen
een verhaal en kunnen een
emotionele impact hebben
op mensen. Als je door iets
geraakt wordt, ga je er ook
meer zorg voor dragen.
Zet kunst en cultuur dus
gerust in om aandacht te
vragen voor het klimaat.

3

Breng mensen samen.
Het maakt je boodschap zoveel
sterker en zichtbaarder.

Hoe infiltreert
de natuur in
jouw culturele
werking?

Deze vraag is de rode draad doorheen
Luistervinken, een podcast van OP/TIL.
We nemen jou in vijf afleveringen mee langs
afvalarme events, duurzame relaties, groene
hoop, modderige verhalen en ecoactivisme

Luister naar onze podcast



VEROORZAAK MEE

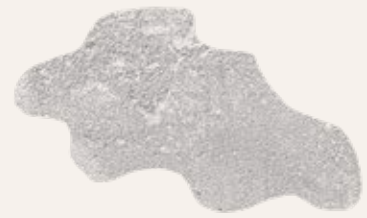
OP/HEF





Elk jaar doet OP/TIL
stof opwaaien, met
het ritueel OP/HEF.

Je verruimt je blik.
Je vergroot je netwerk,
binnen én buiten
de cultuursector. Je
laat je inspireren om
zelf grensverleggend
samen te werken.



OP/HEF onderzoekt
de dwarsverbanden
tussen cultuur en
een andere sector. In
2023 deden we in onze
laarzen aan en trokken
we de natuur in.

We tillen verhalen op
van wie het anders
durft te doen. Voorbij
grenzen en hokjes,
voorbij de labels die
we elkaar opplakken.



**VOOR
CULTUUR-
MAKERS
MÉT LEF**

OPTILLENDE

2023 – CULTUUR EN NATUUR

Hoe kunnen cultuur en natuur elkaar (opnieuw) ontmoeten? Wat leert de natuur jou over je culturele werking? Wat als je op de barricades gaat staan? En wat als je stilstaat, vertraagt ... kijkt en luistert.

DAN

kom je uit bij OP/HEF, het jaarlijkse inspiratie- en netwerkevent van OP/TIL, waar doeners, denkers, durvers en dromers het woord nemen om jou te inspireren.

Dit jaar hielden we op 5 oktober 2023 halt in Middelheim, een fantastisch landschapspark waar 100 jaar beeldende kunst en natuur elke dag hand in hand gaan. Zie je daar 'cultuur in de natuur' of 'natuur in de cultuur'? Weg met de opdeling! Met de 'botten' in de modder toonden al onze gastsprekers hoe ze elke dag opnieuw werken aan kruisbestuiving, met als doel: de biodiversiteit in de cultuur- en natuursector doen bloeien.

Tijdens OP/HEF kon je luisteren, mee rond de gesprekstafel zitten of het gewoon zelf doen. We probeerden antwoorden te geven op de dingen waar jullie van wakker liggen. Geen wollige theorieën, maar bruikbare inspiratie voor de eigen praktijk.

De inzichten van die gesprekken en verhalen bundelen we hieronder samen tot optillende ingrediënten. Neem ze in je op, probeer ze uit in je werking en verspreid ze. Gooi je ramen open en laat de natuur ontkiemen, groeien en bloeien. Vandaag maken wij samen het verschil voor de toekomst.

DE VERKENNENDE BLIK

Boodschap van een kind uit de toekomst: "Toen jij leefde werden beslissingen genomen die mijn wereld hebben gevormd. Ik leef in wat jij de toekomst noemt. Jouw generatie heeft veel invloed op mijn wereld. Jij bent deel van mij. Kan ik ook deel van jou worden?" Merlijn Twaalfhoven

De toekomst is onder ons

Wat jij doet, beslist en nastreeft, is belangrijk voor wie na jou komt. Laat die personen vandaag meekijken. Laat hun stem doordringen tot in jouw dagelijkse orde. Kijk de toekomst recht in de ogen en ga de verbinding aan.

Simpele dromen

Als mensen zelf een mooie wereld mogen verbeelden, ziet die er vrij simpel uit. De meesten dromen van een moestuin, niet van vliegende auto's of reizen naar Mars.

Ga voor echte connectie

Er is veel veranderd aan de manier waarop we verhalen maken, vertellen en doorgeven. De gezellige avonden rond het kampvuur hebben plaatsgemaakt voor een snelle en vluchtige online communicatie. Investeer opnieuw meer in een offline netwerk.

Maak de verandering voelbaar

In Leeuwarden (NL) trok in 100 dagen een wandelend bos door de binnenstad. Het Boskunstproject, waarbij meer dan 1.000 bomen, verdeeld over 800 bakken, van locatie naar locatie verhuisden, liet de bewoners ervaren hoe het zou zijn als de stad ineens veel groener zou zijn.

"In Middelheim gebeurt elke schop in de grond in onderling overleg. Niet alleen wordt wat je doet zo meer gedragen. Ook de tevredenheid en het welzijn van alle medewerkers stijgt."

Sara Weyns, directeur Middelheimmuseum

INGREDIËNTEN

Toon je collectie in openlucht

Is het mogelijk om de collectiestukken op je domein te tonen in het groen? Doe dat! Je moet niet bijbouwen. Er is geen verwarming of verlichting nodig voor het bewaren van de buitenkunst. En door ze op het domein te houden, beperk je ook het transport van personeel en kunst.

“In een museum is er vaak te veel tekst, zijn er te veel bordjes. Ze bepalen heel erg de beleving van en het kijken naar kunst. Kunst in de natuur maakt de beleving ervan vrijer.”

deelnemer OP/HEF 2023

DE CONCRETE BLIK

“We moeten uitbreken. Niet vasthangen aan (de beperkingen van) een podiumzaal, maar naar buiten trekken.”

deelnemer OP/HEF 2023

Zet het proces centraal

Door zelf zout te ontginnen, aardappels te poten, zonnebloemolie te fabriceren ... maakte kunstenaarscollectief De Hoop helemaal zelf frietjes. Buurtbewoners uit een appartementsblok werden deel van het project door thuis aardappelen en zonnebloemen te telen. Niet de opbrengst, maar het bewustzijn dat je in de hoofden van de mensen plant, is belangrijk. Net als het feit dat je mensen samenbrengt.

“Als je het gebruikte materiaal achteraf recupereert, kan het mee evolueren met de omgeving en de tijd.” kunstenaarscollectief De Hoop

Prikkel je publiek

Lanceer boodschappen uit het hart. Laat je publiek stilstaan. Zet aan tot reflectie. Zullen we ooit nog water uit de Schelde drinken? Wie deze vraag combineert met zicht op die blauwe stroom spreekt rechtstreeks tot de verbeelding van zijn publiek.

Duurzaam samenwerken

De cultuur- en natuursector zijn in se twee aparte werelden. Het vraagt tijd om dezelfde taal te leren spreken. Met een open geest naar elkaar kijken en duidelijke afspraken maken, is belangrijk. Maar om te kunnen groeien in een samenwerking moet je die ook verduurzamen. Investeer in elkaar op lange termijn.

“De structuur van de natuur stopt niet altijd aan de gemeentegrens. Door samen te werken binnen een regio kan je in de breedte en in de diepte groeien.” Tom Wezenbeek, festival STROOM

Communiceer bewust over transport

Promoot eerst om met het openbaar vervoer, te voet of met de fiets naar een voorstelling te komen, en stimuleer wie alsnog met de wagen wil komen om te carpoolen. Leg shuttles in naar moeilijk bereikbare plaatsen en vertel hoe je vlot op de locatie geraakt.

Combineer cultuur met natuurbeleving

Neem je publiek mee op een wandeling door de natuur vóór ze op de plek van het evenement arriveren, deel unieke weetjes over het natuurgebied ...

“Laat de grootschaligheid van het klimaatprobleem je niet verlammen. Ook kleine acties kunnen bijdragen aan een grote impact.” deelnemer OP/HEF 2023

Sta stil bij je digitaal gebruik

Data die wij online opslaan, stoten een grote hoeveelheid CO2 uit. Sta stil bij de manier waarop je documenten bewaart, sociale media gebruikt ...

Spreek voor de levenden

Hou in de beslissende organen van je organisatie een stoel vrij voor bijvoorbeeld een bos of een rivier. Laat iemand toe die mag spreken voor de levende organismen.

Bundel je goede praktijken

Deel praktijkvoorbeelden op je website, bundel ze in een boekje, praat erover ... Zo help je ook anderen om hun duurzaamheidsverhaal vorm te geven.

DE ANDERE BLIK

“De natuur is geen decor,
maar een actor.”

deelnemer OP/HEF 2023

Informeer je

Lees het charter van het Agentschap voor Natuur en Bos als je een event in de natuur wil organiseren. Enkele tips: respecteer de broedtijd van de vogels, organiseer eerder iets overdag dan 's nachts en zorg voor een lage parkeerlast.

“Elke plek, elk seizoen is anders. Rekening houden met een plek in de natuur is maatwerk.” Bert De Somviele, directeur Bos+

Meten is weten

Breng in kaart wat je al doet en wat nog niet. Bekijk van daaruit: Wat kunnen we verbeteren? Hoe pakken we dat aan? En ga vervolgens op zoek naar de juiste ecopartners.

“We vieren elk jaar de start van de lente. Een feest van verbondenheid en solidariteit. Met elkaar. Met de natuur. Want wij zijn deel van die natuur. Dat mogen we niet vergeten.”

Farideh Ghalandari, Noroeez-comité

Schrijf een brief

Je hoeft niet meteen een actieplan te schrijven. De start kunnen ook intenties, dromen en wensen zijn. Door een brief aan de natuur te schrijven, kom je in beperkte tijd tot een concrete weg.

Ga op zoek naar de juiste methodiek

Hoe kan je met verschillende organisaties vlot over hetzelfde thema praten? Ga op zoek naar de juiste methodiek die helpt om te verbeelden. Voorbeeld uit de sessie van De Veerman: hang foto's van de natuur op, laat elke deelnemer een beeld kiezen, verzin per twee een miniverhaal over de gekozen foto's, vat dat verhaal samen in één woord dat verband houdt met ecologie, koppel een definitie aan dat woord en deel je definitie met de groep.

Denk na over de bewoording

Wil je een zo breed mogelijk publiek bereiken? Denk goed na over de manier waarop je het klimaatthema in de markt zet. Het woord 'crisis' remt sommige mensen af. Zoek naar een positieve benadering.

DE CONCLUSERENDE BLIK

“We moeten de container-woorden rond ecologie en duurzaamheid onder de loep nemen en op een creatieve manier herdefiniëren.”

deelnemer OP/HEF 2023

Gebruik kunst om tot actie te komen

Een gezonken huis in de vijver van het Vondelpark in Amsterdam (het decor voor een dansvoorstelling) doet je de klimaatcrisis 'voelen'. Climate activism gebruikt kunst om aandacht te vragen voor het klimaat, om mensen op een positieve manier tot actie te bewegen.

Hou het kind in je wakker

Om tot oplossingen te komen, moet je het kind in jezelf blijven omarmen. Blijf met verwondering en een open geest naar de wereld kijken. Lukt je dat niet meer? Betrek kinderen of kunstenaars en je komt tot de meest creatieve oplossingen en inzichten.

Sta stil

Ben je nog altijd op weg naar jouw doel? Soms moet je stilstaan om te zien of je nog de juiste richting opgaat.

“Heb je een idee? Grijp elke gelegenheid om erover te praten. Want samen kom je verder dan alleen.” Charlotte Hopmans /

Disclaimer

Deze 'optillende ingrediënten' zijn een bundeling van meningen, inzichten, suggesties, ambities en ideeën van de sprekers en deelnemers aan het inspiratie- en netwerkevent OP/HEF op 5 oktober 2023. Aan deze ingrediënten kunnen geen rechten worden ontleend. Andere ingrediënten worden niet uitgesloten.

De dag vond plaats in het Middelheimmuseum in Antwerpen. Layla El-Dekmak was onze host. Lien Verwaeren (OP/TIL) sprak het welkomstwoord uit. Merlijn Twaalfhoven nam het publiek mee op een mentale minitrip naar de toekomst. Sara Weyns (Middelheimmuseum) & Annick Van Stevens (Antwerpse groendienst) verzorgden de openingstalk, de verkennende blik. Katinka de Jonge, Laurens Mariën, Zoë Brennan & Marie Malingreau (De Hoop), Sophie Detremmerie & Tom Wezenbeek (festival STROOM), Franky Devos (MIERNULVIER), Bert De Somviele (BOS+), Hannah Dermaux (Agentschap voor Natuur en Bos), Koi Persyn (Publiek Park), Esther Koshari (Paradise City), Kristof Schurmans & Lara Van Oudenaarde (Rock Herk), Farideh Ghalandari (Noroeez-comité), Elena Borisenko (vzw Kleurenpalet), Rone Fillet (De Veerman) en Maïté De Haan (Troebel) gaven een inkijk in hun grensverleggende praktijken. Charlotte Hopmans hield een slotpleidooi voor een duurzame toekomst. Mudra-dans en sitar verzorgden een artistiek slot, waarna Opya de afsluitende drink animeerde met een dj-set: een muzikale dialoog tussen planten, mens en technologie.

OP/HEF is hét event van OP/TIL, voor cultuurmakers met lef.

Onderzoeker **Bart Tritsmans** & **Koi Persyn** van Publiek Park

Ontdek meer
portretten
op Instagram
@cultuuroptil





Wat als ik een **evenement** wil organiseren in de natuur?

Disclaimer

We verzamelden deze tips tijdens het event OP/HEF – cultuur & natuur op 5 oktober 2023, tijdens de sessie 'Hoe organiseer je een evenement in de natuur?'. Met dank aan Bert De Somviele (BOS+), Hannah Dermaux (Natuurinvest / Agentschap voor Natuur en Bos) en Koi Persyn (Publiek Park).

Stap 1

Kies een locatie en maak kennis met de eigenheid van het gebied

Ontdek alle natuurgebieden in Vlaanderen in het beheer van het Agentschap voor Natuur en Bos. Wil je iets in de natuur organiseren, dan ben je te gast in het huis van vogels, andere dieren en bomen. Stel je zo ook op en stem je event er op af. Elke plek is anders. Elk seizoen is anders. Rekening houden met een plek in de natuur, is dus maatwerk.

TIP

Kies voor één van de 35 focuslocaties van Natuurinvest. Daar kan er net iets meer. Of kies voor een stukje natuur, dat nog net niet écht natuur is, zoals een park, of de toegangspoort van een nationaal park.

→ www.natuurlocaties.be

Stap 2

Bekijk wat kan en mag, en bekijk of je moet betalen

Wil je een evenement organiseren dat afwijkt van de bestaande toegankelijkheidsregeling? Of is het evenement risicovol? Dan heb je een toestemming van de beheerder nodig. De beheerder is vaak een lokaal bestuur of het Agentschap voor Natuur en Bos. Het hangt af van de schaalgrootte en impact van je evenement, en de eventuele logistieke voorbereidingen zoals maaien, plaatsen van tenten, sanitair of elektriciteit. Sommige evenementen of locaties zijn betalend.

TIP

Vertrek vanuit de locatie om je evenement concreet uit te werken. Probeer jouw idee niet op te dringen aan de natuur. Vraag je altijd eerst af waarom je het in de natuur wil doen, en waarom op die specifieke plek. Vind tips voor duurzaam organiseren bij OVAM.

Stap 3

Doorloop de stappen van de aanvraag

Neem de tijd om met alle betrokkenen samen te zitten. Maak het zo concreet mogelijk: wat wil je gaan doen, wanneer, waar en wat is er nodig ter voorbereiding? Doe je aanvraag bij het Agentschap voor Natuur en Bos minstens 5 weken vooraf. Overleg regelmatig. Binnen de 2 weken ontvang je een beslissing. Na goedkeuring wordt een advies en overeenkomst opgesteld. De beheerder van het terrein volgt je evenement mee op.

TIP

Het bos is meer dan een mooi decor. Laat mensen de natuur beleven, door ze mee te nemen op een wandeling door de natuur vóór ze op de plek van het evenement komen. Vraag hen om hun gsm thuis te laten.

→ natuurenbos.vlaanderen.be





Stap
mee
in ons

NETWERK

OP/TIL is een netwerk van grensverleggers.
Binnen én buiten de cultuursector.

Wij helpen je uit je bubbel te breken, stimuleren ontmoeting en besmetten tot samenwerken. Of je nu een professionaal theatermaker bent, die wil samenwerken met een amateurkoor. Of je wil de krachten bundelen en groeien, samen met de cultuurcentra van andere gemeenten. Of je droomt van onverwachte samenwerkingen, met de ondernemerswereld. Of met onderwijs ... Met welzijn ... In de natuur ...

Ontmoet.
Luister.
Doe het anders.
Doe het samen.

En krik zo de sociale impact
van je culturele werking op.



Volg ons op
Instagram



Volg ons op
LinkedIn

Stap in ons netwerk en til elkaar op.

Vind meer dan 200 bovenlokale
cultuurprojecten en 19 intergemeentelijke
samenwerkingsverbanden cultuur
op onze online kaart!

www.cultuuroptil.be

Neem deel aan échte ontmoetingen op

- **GRENSBREKERS**
- **IN/DIALOOG**
- **OP/HEF**

#CULTUURVERBINDT





Hoe kunnen cultuur en
natuur elkaar (opnieuw)
ontmoeten?

Een publicatie van
OP/TIL / 2023
Een verzameling
inzichten, gedachten,
reflecties, interviews
van het afgelopen
werkjaar.

**CONTACTEER
OP/TIL**



info@cultuuroptil.be
02 670 06 70
Ravensteingalerij 50
1000 Brussel

Redactie /
Nimfa Tegenbos
An-Sofie Gysemans
Mehdi Maréchal
Annelien Van Damme

Copywriters /
Veerle Weeck
Inge Van de Walle
Nimfa Tegenbos
Chloé Wolfs

OP/TIL /
Annelien Van Damme
An-Sofie Gysemans
Benedikte De Vos
Charlotte Van Cleemput
Femke Corthouts
Fender Rooms
Gwennan Dekens
Inge Van de Walle
Leonie Lanssens
Lien Verwaeren
Mehdi Maréchal
Nimfa Tegenbos
Silvia Roomer
Sylvia Matthys

Foto's /
OP/TIL © Lucas Denuwelaere
"De natuur is een evenwaardige partner" © vzw Culture in Nature
Bouwstof © Aaron Lappeire © Cato Crevits
Veldwerk © Kunstenplatform PLAN B
"Die evolutie zien, motiveert" © Michiel Devijver
De blik van Nina © Tatjana Huong Henderieckx © Elko Van Raemdonck
Bos-Grens © Tamara Esseling
"Laat oude patronen los" portretfoto © Dieuwertje van der Stoep

Tekeningen /
© Lobke Rondelez

Huisstijl /
We make.

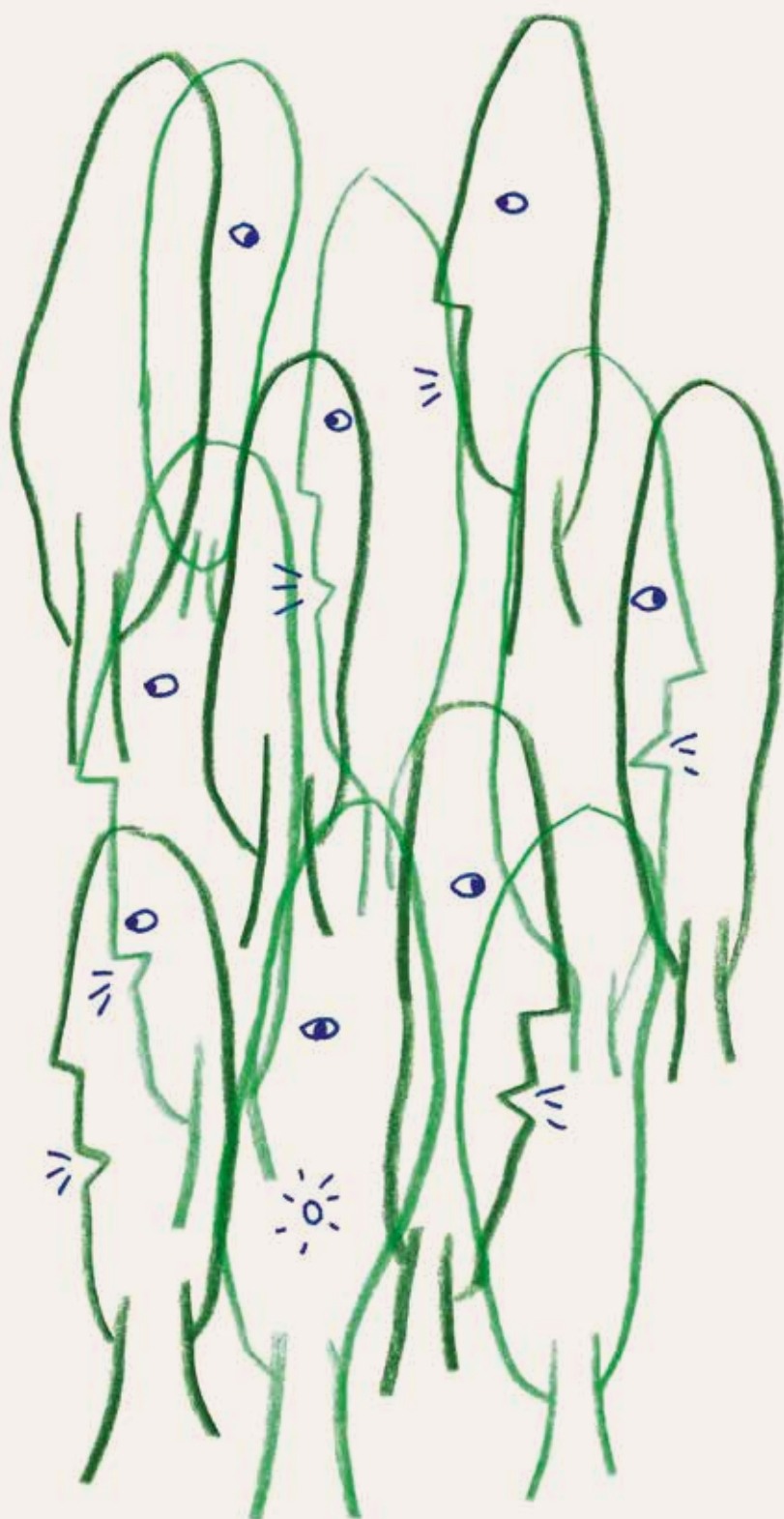
Ontwerp publicatie /
Pjotr

Druk /
Graphius

OP/TIL
Ravensteingalerij 50
1000 Brussel

Verantwoordelijke uitgever /
Lien Verwaeren, OP/TIL
Ravensteingalerij 50
1000 Brussel

 **Vlaanderen**
verbeelding werkt



BOS ALS CONCERT

WWW
CULTUUROPTIL
BE

OP
TIL

cultuur in alle
richtingen

OP/TIL stimuleert cultuur in alle richtingen.
We verbinden spelers uit de brede
cultuursector. Over de grenzen van
gemeenten, sectoren en disciplines heen.



Vlaanderen
verbeeldt werk